

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Barbora Stiborová

Právní postavení nepominutelného dědice
(Legal position of the forced heir)

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.
Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): červen 2015

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 10. 6. 2015

.....

Barbora Stiborová

Na tomto místě bych ráda poděkovala prof. JUDr. Janu Dvořákovi, CSc., že se ujal vedení mé diplomové práce a za jeho cenné a přínosné rady při jejím vypracování.

Obsah

Úvodem.....	1
1 Historický exkurs do dědického práva.....	4
1.1 Starověké Řecko.....	4
1.2 Dědické právo ve Starověkém Římě.....	5
1.2.1 Vztah intestátní a testamentární dědické posloupnosti.....	5
1.2.2 Dědická posloupnost civilní a praetorská.....	6
1.2.3 Formální práva nepominutelných dědiců.....	7
1.2.4 Materiální práva nepominutelných dědiců.....	8
1.3 Všeobecný občanský zákoník (ABGB, 1811).....	8
1.4 Změny v dědickém právu po roce 1950.....	10
1.5 Vývoj dědického práva v letech 1964 - 1992 (včetně tzv. Velké novely).....	12
2 Dědic a dědické právo.....	14
2.1 Dědic obecně.....	14
2.2 Dědické právo a jeho úprava v NOZ.....	15
2.3 Zásady dědického práva.....	17
2.4 Předpoklady dědění.....	19
2.5 Nasciturus a neexistující právnická osoba.....	20
3 Nepominutelný dědic.....	21
3.1 Různost pojmů.....	21
3.2 Nepominutelný dědic dle úpravy v OZ.....	22
3.3 Nepominutelný dědic dle úpravy v NOZ.....	24
4 Problematika povinného dílu.....	25
4.1 Pojetí, výše a podoba povinného dílu.....	25
4.2 Výpočet povinného dílu.....	27
4.2.1 Výpočet povinného podílu dle úpravy v OZ.....	27
4.2.2 Výpočet povinného dílu dle úpravy v NOZ.....	29
4.3 Pojem a předmět započtení na povinný díl.....	31
4.4 Výplata povinného dílu.....	33
5 Vydědění.....	35
5.1 Pojem.....	35
5.2 Zákonné důvody vydědění.....	37
5.2.1 První důvod dle § 1646 odst. 1 a) NOZ.....	37
5.2.2 Druhý důvod dle § 1646 odst. 1 b) NOZ.....	39
5.2.3 Třetí důvod dle § 1646 odst. 1 c) NOZ.....	40
5.2.4 Čtvrtý důvod dle § 1646 odst. 1 d) NOZ.....	41
5.2.5 Dědická nezpůsobilost jako důvod vydědění.....	42
5.2.6 Zadlužení a marnotratnost jako důvody vydědění.....	43
5.3 Forma a obsah prohlášení o vydědění.....	45
6 Dědická nezpůsobilost.....	46
6.1 Pojem.....	46
6.2 Dědická nezpůsobilost vs. vydědění.....	47
6.3 Důvody dědické nezpůsobilosti.....	48
6.3.1 Čin povahy úmyslného trestného činu.....	48
6.3.2 Zavrženíhodný čin proti zůstavitelově poslední vůli.....	50
6.3.3 Nezpůsobilý manžel.....	51

6.3.4	Nezpůsobilý rodič	52
6.4	Výslovné prominutí zůstavitele	52
7	Instituty související s právy nepominutelných dědiců	54
7.1	Právo některých osob na zaopatření	54
7.2	Svěřenské nástupnictví	55
7.2.1	Svěřenské nástupnictví a náhradnictví	56
7.2.2	Svěřenské nástupnictví zřízené nezletilému dítěti	57
7.2.3	Svěřenské nástupnictví zřízené dítěti, které nemá potomky	58
8	Závěr	59
9	Seznam zkratek	61
10	Seznam použité literatury	61
11	Resumé	64
12	Abstract	65
13	Klíčová slova – Keywords	66

Úvodem

Smrt člověka je tradičně pojímána jako neodvratitelná událost a jejím příchodem zaniká právní osobnost, resp. způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti. Narození a umírání je přirozenou součástí životního koloběhu a s těmito událostmi je spojena řada situací a právních důsledků, které mohou nastat. Každý jednotlivec je dítětem svých rodičů, kteří vůči němu budou jednou v postavení zůstavitele a stejně tak se dá očekávat, že naprostá většina z nás bude mít jednou své potomky, kteří budou našimi nepominutelnými dědici. Dědické právo je proto velice potřebným a zajímavým pododvětvím občanského práva hmotného, se kterým se všichni, ať chceme či ne, jednou setkáme.

Již v dobách studia na Právnické fakultě Univerzity Karlovy mě problematika dědického práva velice zaujala. S nástupem na praxi do advokátní kanceláře se můj zájem prohloubil v důsledku toho, že řada klientů vyhledala naše služby právě v souvislosti s řešením své pozůstalosti. Přitažlivým důvodem, proč jsem si zvolila toto téma, je fakt, že se do dědického práva nepromítá pouze právo jako takové, ale vedle něj i zásady etiky, morálky a spravedlnosti. „Dědické právo je výrazem snahy o přesah majetkového stavu, který zde byl v době smrti zůstavitele, je výrazem snahy o kontinuitu, úctu k odcházející generaci a o respektování zůstavitelovy vůle. Výsledek celoživotního úsilí, který se zhmotnil v majetku zůstavitele, se předává těm, kteří jsou zůstaviteli nejdražší. Nebojím se tvrdit, že prostřednictvím dědického práva se realizuje zůstavitelova láska.“¹ Na jedné straně zde jistě stojí zásada autonomie vůle zůstavitele svobodně pořídit o svém majetku, proti ní se tu ovšem uplatňují práva jeho potomků, jež představují sotva kdy překonatelnou překážku při uplatnění skutečně svobodné vůle zůstavitele. V neposlední řadě mě k tomuto tématu přivedla skutečnost, že můžeme konečně českou úpravu dědického práva obsaženou v NOZ² směle poměřovat se zahraničními dědickoprávními předpisy co do rozsahu i podobnosti úpravy.

V diplomové práci, která se Vám dostává do rukou si kladu za cíl podat systematický a ucelený výklad o speciální kategorii dědiců, tzv. dědicích

---

¹ Wawerka, K. Jaké dědické právo?. Ad Notam, 2004, č. 2, str. 39

² K odlišení od předchozího Občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. se užívá označení „Nový“ Občanský zákoník. Byl přijat Parlamentem České republiky a vyhlášen pod č. 89/2012 Sb. Platnost nabyl 22. 3. 2012 a v účinnost vstoupil 1. 1. 2014.

nepominutelných, a to pouze z hmotněprávního hlediska. Jedná se o téma, které se může na první pohled zdát úzké, ale souvisí s ním řada navazujících institutů, které je pro pochopení problematiky nutné vyložit. 1. leden 2014 přinesl odborníky i laiky dlouho očekávanou událost na poli práva, totiž nabytí účinnosti NOZ. Především z tohoto důvodu jsem se rozhodla podat komparativní výklad právní úpravy institutu nepominutelného dědice v NOZ s dle mého názoru velmi zanedbanou a nedostatečnou předchozí úpravou v OZ³. Stav textu vychází z platné a účinné úpravy ke dni 1. 1. 2014 obsažené v NOZ. Práce je systematicky strukturovaná do tematických kapitol, které se dále člení na podkapitoly.

První kapitola přináší historický exkurs do dědického práva se zaměřením na nepominutelné dědice. Zmínky o nich jsou již v právu staroorientálních civilizací, avšak rozsah diplomové práce mi nedovoluje blíže se touto velmi zajímavou tematikou zabývat. Svou pozornost proto rovnou směřuji na dědění ve Starověkém Řecku a více prostoru se zde samozřejmě dostane římskoprávní úpravě dědického práva. Vzhledem k NOZ jsem se rozhodla zařadit podkapitolu pojednávající o úpravě dědického práva v ABGB⁴, protože řada institutů tam obsažených se objevuje i v této rozsáhlé rekodifikaci občanského práva. Navazující podkapitola krátce přiblíží SOZ⁵, který platil na území Československé republiky od roku 1950. Závěr této kapitoly věnuji třetímu kodexu, jímž je OZ, v jehož rámci přiblížím vývoj dědického práva do konce roku 1992 ve světle nejvýznamnějších novel. Pro srozumitelnost tématu je dle mého názoru nutné zařadit výklad o základních pojmech dědického práva, jež souvisejí s institutem nepominutelného dědice.

Stěžejními částmi mé práce jsou pak kapitoly 3 a 4. Ve třetí kapitole předkládám ucelený výklad o osobě nepominutelného dědice. Primárně se zde pokouším o komparaci stávající úpravy se zrušenou úpravou v OZ. Vzhledem k faktu, že NOZ přináší podrobnou úpravu povinného dílu, vyčlenila jsem výklad o něm do samostatné

---

³ Občanský zákoník 40/1964 Sb. vstoupil v platnost 5. 3. 1964 a účinnosti nabyl 1. 4. 1964. Tento předpis s mnoha novelami pozbyl platnosti a účinnosti dne 31. 12. 2013.

⁴Všeobecný občanský zákoník (něm. Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie) byl základem občanského práva v habsburské monarchii až do jejího zániku v roce 1918.

⁵Zákon č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník. Protože nahradil Všeobecný občanský zákoník a již v roce 1964 byl sám nahrazen dalším občanským zákoníkem, bývá často nazýván Střední občanský zákoník.

kapitoly, kde se zaměřím na jeho pojetí, výši, podobu, výpočet a výplatu. Nechybí samozřejmě ani započtení na povinný díl.

V páté a šesté kapitole jsem podrobně rozpracovala instituty vydědění a dědické nezpůsobilosti, přičemž zde uvádím nejdůležitější změny, které přináší NOZ. Poslední kapitola stručně přiblíží související instituty, jimiž jsou právo některých osob na zaopatření a svěřenské nástupnictví.

Dědické právo v českém právním řádu představuje subsystém soukromého práva a systematicky je zařazeno do občanského zákoníku. Přikláním se k názorům, že tato oblast byla po dlouhá léta značně opomíjena. Dokládám to skutečností, že předešlá úprava dědického práva byla obsažena v pouhých čtyřech desítkách paragrafů, což se ve srovnání se zahraničními úpravami jeví jako naprosto nedostatečné. „Poměříme-li úpravu dědického práva v našem občanském zákoníku s úpravami ve standardních kodexech náležejících do oblasti kontinentální evropské kultury, zarazí nás na první pohled nápadný nepoměr mezi pozorností, kterou otázkám dědění věnují tyto zákoníky, a mezi záběrem naší zákonné úpravy“⁶. „Je třeba si uvědomit, že se jedná o jednu z nejvíce zanedbaných částí občanského zákoníku, která je stále ještě poznamenána ideologií šedesátých let minulého století, byť se od ní čistě formálně distancuje.“⁷ Okamžikem přijetí NOZ se do našeho právního řádu opět navrátily instituty, jež byly díky komunistické ideologii po dlouhá léta opomíjeny a vypouštěny. Je zřejmé a samozřejmě i pochopitelné, že většímu zájmu se těší právo obligační nebo práva věcná, z nichž pak nejvíce právo vlastnické. Vedle těchto velkých úprav stojí dědické právo jaksí stranou. „Ostatně právo dědické patří obvykle k nejvíce ‚rigidním‘ částem civilních kodexů a je jen velmi zřídka novelizováno. Proto se, až na drobné výjimky, podoby dědického práva nijak zásadně nedotkly ani novelizace dosud platného zákona č. 40/1964 Sb., k nimž došlo po změně společenských poměrů v roce 1989. O to výraznější změnu přináší nový občanský zákoník.“⁸

---

⁶ Eliáš, K.: Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. Ad Notam, 2003, č. 5, str. 97

⁷ Bednář, V. Nepominutelný dědic. In Havel, B., Pihera, V. Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, str. 17

⁸ Salák, P., jménem organizátorů letní školy „dědické právo v proměnách věků“, Časopis pro právní vědu a praxi 2012, č. 3

1 Historický exkurs do dědictvého práva

Dědictvé právo patří na straně jedné bezesporu k nejdéle regulovaným částem civilního práva, na druhé straně ale také k nejrigidnějším. V komparaci například s úpravou obligačních vztahů nebo věcných práv dochází k novelizacím spíše zřídka. Nebylo tomu jinak ani v případě OZ, který byl díky změnám politickým a společenským po roce 1989 mnohokrát novelizován, avšak tyto novely se do dědictvého práva výrazněji nepromítly. O to markantněji do úpravy dědictvých vztahů vstupuje NOZ, jenž přináší řadu zapomenutých institutů objevujících se v ABGB, jejich podstata však vychází již z práva římského. Před zůstavitelem se v současné době otevírá celá řada možností, jak může projevit svou vůli nebo naložit se svým majetkem pro případ smrti.

1.1 Starověké Řecko

Stejně jako i v jiných starověkých civilizacích se ve Starém Řecku dědictvé právo úzce pojilo s právem rodinným. Základem je monogamní manželství a v rodině se uplatňuje patriarchální charakter. Moc otcovská vzniká narozením nebo adopcí. U synů zaniká nabytím zletilosti, u dcer uzavřením sňatku a odchodem z otcova domu. Základní a nejmenší hospodářskou a sociální jednotkou byla v řecké společnosti domácnost „oikos“. Ta vedle samotné rodiny zahrnovala obydlí, zvířata i zajatce, cizince a otroky.

Zásadní význam pro dědictvé právo Starověkého Řecka přinesla Solónova reformní činnost⁹. Do té doby znali Řekové pouze posloupnost intestátní¹⁰, kde poměry dědiců k zemřelému, jenž zanechal nějaký majetek, blíže určoval zákon. Zpravidla se jednalo o příbuzné. Šlo tudíž o starší systém, který vycházel z toho, že zletilí synové

---

⁹ Solónovy reformy z let 594 - 593 př.n.l. se obecně týkaly majetkových práv a organizace soudů a soudního řízení. Až od této doby lze hovořit o řeckém testamentu.

¹⁰ „Zákonné atické právo dědictvé je totiž založeno na systému pokolení (parentel), která se postupně povolávají k dědictví. První parentéla zahrnuje zůstavitelovy děti, druhá děti jeho otce (tedy bratry a synovce, resp. sestry a neteře), třetí jeho děda (tedy strýce a bratrance a jejich potomstvo).“ (Tureček, J.: Světové dějiny státu a práva ve starověku. Praha: Orbis, 1963, str. 188)

dále hospodařili společně s otcem, popř. vnuci s dědem, takže již za života se stávali spoluvlastníky.

Solónovy reformy zavádí druhý systém, totiž testamentární dědickou posloupnost, kde okruh dědiců určuje vůle zůstavitele. Předtím neměl zůstavitel vůbec možnost svobodně se rozhodnout, komu připadne majetek po jeho smrti, ale i po zavedení druhého systému je testovací volnost omezena. Synové nemohli být vydědění závětí, mohli být pouze zbaveni dědického práva. K tomu sloužil institut „apokéryxis“¹¹.

„Muž, který neměl potomstva, mohl o svém majetku platně pořídit poslední vůli, závětí (diathéké), jestliže jeho rozum nebyl dotčen chorobou, stářím, narkotiky, donucením nebo vlivem ženy.“¹²

1.2 Dědické právo ve Starověkém Římě

1.2.1 Vztah intestátní a testamentární dědické posloupnosti

Dědická posloupnost se ve Starověkém Římě, podobně jako v jiných právních systémech té doby opírala o právní normu zákonnou nebo obyčejovou. Jestliže tedy norma určovala osobu dědice, mluvíme o intestátní dědické posloupnosti, kde je delačním důvodem zákon. Vedle této však existovala i dědická posloupnost testamentární, kde právě vůle zůstavitele určovala osobu dědice a v níž byl delačním důvodem testament. „Svérázným rysem, který výrazně odlišuje vývoj římského práva v mezích, které jsou jasně doloženy historickými prameny, od jiných právních řádů, historických i současných, je vzájemný poměr obou základních typů dědické posloupnosti. Vývoj římského práva nám v tomto směru nabízí jiný obraz než většina historických právních řádů otrokářského starověku či feudálního středověku. V římském právu jakoby neplatil vztah, který se zdá být obecnou zákonitostí všude

---

¹¹ Zřeknutí se syna, původně a doslovně znamenalo veřejné vyhlášení zřeknutí. Docházelo k němu, pokud se syn hluboce provinil na otci, tím pak zanikl jejich vzájemný poměr a z něj plynoucí dědická práva. Tento institut můžeme najít již v Chammurapiho zákoníku.

¹² Tureček, J.: Světové dějiny státu a práva ve starověku. Praha: Orbis, 1963, str. 188

jinde. Historicky sledovatelné počátky vývoje římského práva nabízejí zcela jiné poznatky. Intestátní i testamentární posloupnost v jejich světle vystupují jako dva zcela vyvinuté a hotové jevy vedle sebe - a co více - jak to dosvědčuje již Zákon 12 desek - na testamentární posloupnost je ve vzájemném poměru obou položen zřetelný důraz. Vztah obou posloupností je tedy takový, že přednost má vždy vůle zůstavitelova, která určuje, kdo bude zůstavitelovým dědicem a teprve, není-li tomu tak, nastává posloupnost intestátní, kdy osoba dědice je stanovena objektivní právní normou.¹³

Dalším specifikem, z něhož vycházely obě dědické posloupnosti, je princip univerzální sukcese. Stručně řečeno - dědic vstupoval do postavení zůstavitele, dědil aktiva i pasiva, za která ručil v plné výši, nikoli tedy jen do výše pozůstalostních aktiv. Univerzální sukcese tak znamenala jistou vlastnost, kterou pokud dědic získal, měl ji už natrvalo. Nejlépe tuto situaci vystihuje latinské rčení „semel heres semper heres“ (kdo je jednou dědicem, je navždy dědicem). Tato všeobecná sukcese však nebyla bezvýjimečná. Na dědice nepřecházela práva nebo povinnosti s ryze osobní povahou. Tak například syn nedědil po otci manželskou moc nad matkou, mandátní a společenský poměr nebo právo užívací a požívací.

1.2.2 Dědická posloupnost civilní a praetorská

Praetorova právotvorná činnost významným způsobem zasáhla i do oblasti dědického práva. Dá se říci, že tyto zásahy mají dokonce hlubší a intenzivnější povahu než v právu věcném nebo závazkovém. Byly vytvořeny nové formy vztahů, jež původně civilní právo římské vůbec neznalo, a ochrana jim tak byla poskytována pouze praetorskými žalobami. „Výsledkem této intenzivní praetorské činnosti byla nakonec dvojí posloupnost, posloupnost civilní a praetorská, z nichž každá opět podvojná, jednak testamentární, jednak intestátní.“¹⁴ V poklasické době se začínají rozdíly mezi civilní a praetorskou posloupností stírat, tato tendence se promítla i v Justiniánské kodifikaci z 6. stol. n.l..

---

¹³ Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M. Římské právo. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 266

¹⁴ tamtéž, str. 267

1.2.3 Formální práva nepominutelných dědiců

Tato římskoprávní zásada vycházela ze staré agnátské rodiny a vyjadřovala povinnost zůstavitele určité osoby v testamentu nepominout mlčením. Musel je jmenovat, přičemž bylo ale lhostejné jak. Mohl je označit za dědice, klidně jen k nepatrnému podílu nebo je mohl bez zdůvodnění vydědit. „Proto se také mluví pouze o formálních právech nepominutelných dědiců: nepominutelnými byli jen v právě uvedeném smyslu, musili totiž být v testamentu jmenováni, uvedeni, jejich právo být v testamentu jmenován bylo ovšem jen formální, neboť z pozůstalého majetku jim nezajišťovalo nic.“¹⁵

V civilním právu měli tato formální práva na prvním místě dědicové vlastní a nutní (*heredes sui et necessarii*). Výsadní postavení mezi nimi měl syn. Pokud nebyl v testamentu ustanoven nebo vyděděn přímo pro svou osobu, pak se celý testament považoval za nespravedlivý a jako takový byl neplatný. „Dále musí ten, kdo má v pravomoci syna, dbát o to, aby jej buď ustanovil dědicem, anebo aby jej jmenovitě vydědil. Jinak (totiž), přejde-li ho mlčením, bude testovat neplatně, podle názoru našich učitelů dokonce tak, že i kdyby syn (ještě) za života otce zemřel, nemůže se podle toho testamentu stát (stejně) nikdo dědicem, a sice proto, že ustanovení dědice bylo od samého počátku neúčinné.“¹⁶ Pro ostatní *heredes sui* postačilo vydědění všeobecným prohlášením. Pokud nebyly tyto formální podmínky splněny, nastupovala posloupnost proti testamentu¹⁷ a s testamentárním dědicem dědili i nepominutelní dědicové.

V praetorském právu došlo k rozšíření okruhu nepominutelných dědiců. Praetor udělil držbu pozůstalosti (*bonorum possessio*) všem zůstavitelovým dětem, tedy nikoli jen *heredes sui et necessarii*. Nepominutelní dědicové pak dědili dle svých zákonných podílů. Pokud ovšem došlo ze strany zůstavitele k vydědění, nemohli tito žádat o *bonorum possessio*. Praetorská posloupnost proti testamentu nepřinášela obranu proti vydědění, nýbrž jen proti neustanovení za dědice.

---

¹⁵ tamtéž, str. 289

¹⁶ Gaius: Učebnice práva ve čtyřech knihách. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, str. 127

¹⁷ Představuje vývojově mladší materiální práva nepominutelných dědiců. Střetávají se zde dva principy, totiž testamentární volnost a práva nepominutelných dědiců. Blíže k tomu Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M. Římské právo. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 289

Závěrem ještě pár slov k otázce pohrobka (postuma), která úzce souvisí s formálními právy nepominutelných dědiců. Pojem byl vymezen širěji, neboť vedle skutečných pohrobků, jež se narodili po zůstavitelově smrti, zahrnoval všechny osoby, které se narodily po zřízení testamentu. Protože šlo o neurčité osoby, nešlo je předem označit v testamentu, nadto jejich narozením se původně platný testament stával neplatným.¹⁸ Klasická doba však postupně přinesla názor, že i případného pohrobka lze v testamentu vydědit.

1.2.4 Materiální práva nepominutelných dědiců

Další vývoj se posunul od agnátských příbuzenských vztahů více ke vztahům kognátským, které se právě odráží v těchto materiálních právech. Z počátku ani tak nešlo o právní pravidla, spíše se počítalo s jistým morálním závazkem zůstavitele.¹⁹ Původně nebyl přesně určen ani okruh osob, kterým měl zůstavitel něco zanechat ze svého majetku (portio debita) ani výše takovýchto podílů. Ke zpřesnění pravidel dochází až v průběhu 2. stol. n.l..

1.3 Všeobecný občanský zákoník (ABGB, 1811)

ABGB platil na našem území od 1. 1. 1812 do 31. 12. 1950. V této podkapitole pracuji s textem zákoníku ve znění platném od 1. 1. 1925. Byl vyhlášen patentem císaře Františka I. pod č. 946/1811 Sb. z. s. dne 6. 6. 1811. Tato přirozenoprávní kodifikace představovala základ občanského práva pro všechny země rakouského císařství. Pro země uherské i nadále platilo feudální právo. Jejím základním rysem byla všeobecnost a výlučnost. Kvalitu tohoto díla můžeme sledovat především v délce jeho platnosti,

---

¹⁸ Důvodem pro to bylo, že při pořizování testamentu nemohl zůstavitel existenci takové osoby předvídat a tudíž ji nemohl ani ustanovit ani vydědit.

¹⁹ Spíše jako morální závazek byl chápán požadavek, že zůstavitel má osobám, jež mu stojí příbuzensky nejbliže, zanechat jistý podíl ze svého majetku. Rozhodovat o tom měla - více než právo - přirozená láska (pietas) osob úzce spřízněných.

neboť v Rakousku platí v novelizované podobě dodnes. Šlo o moderní kodex často srovnávaný s BGB²⁰, oproti němu je však srozumitelnější, tím dostupný i pro laiky.

Úpravu dědického práva najdeme v ABGB ve 2. díle, hlavách 8-15. Na tu dobu šlo o výjimečně komplexní a rozsáhlou úpravu, zahrnovala totiž 294 ustanovení. Problematika nepominutelného dědice a povinného dílu je pak obsažena v hlavě 14 pod názvem „O dílu povinném a o vpočtení do dílu povinného nebo dědického“. Hned v § 762 ABGB²¹ je definován okruh nepominutelných dědiců. Na prvním místě to jsou potomci zůstavitele a dále jeho rodiče. Ustanovení § 763 ABGB²² dále doplňuje, že za potomky se považují i vnuci a pravnuci, za rodiče taktéž prarodiče zůstavitele. K dětem manželským i nemanželským se přistupovalo stejně a nebylo upřednostňováno žádné pohlaví.

Povinný díl představoval obligační nárok dědiců a nesměl jim být upřen. Úprava jeho výše obsažená v § 765 a § 766 nerozlišovala mezi zletilými a nezletilými potomky, z čehož vyplývá, že nezletilcům nezaručovala vyšší ochranu, jak je v současné době obvyklé. Dětem náležela jedna polovina toho, co by obdržely při intestátní dědické posloupnosti a díl ascendentů byl stanoven na jednu třetinu toho, co by jim jinak náleželo při dědění ze zákona. „Povinný díl může býti zůstaven v podobě dědického podílu nebo odkazu i bez výslovného označení jako povinný díl. Ale musí zůstat nepominutelnému dědici zcela volný. Neplatna jest každá výminka nebo závada jej omezující. Zůstaví-li se nepominutelnému dědici větší dědický díl, může se omezení vztahovati jen na část, která přesahuje povinný díl.“²³ Zbaven svého nároku na povinný díl mohl být nepominutelný dědic jen platným vyděděním nebo pokud by se svého nároku dobrovolně zřekl.²⁴ Tím by toto zřeknutí postihovalo i jeho potomky.

---

²⁰ Občanský zákoník Bürgerliches Gesetzbuch zkratka BGB) je německým občanským zákoníkem. Byl přijat v roce 1896 a účinnost nabyl 1. 1. 1900. V novelizovaném znění platí v Německu až do současnosti.

²¹ „Kterým osobám jakožto nepominutelným dědicům přináležejí díl povinný.

§ 762

Osobami, na něž zůstavitel v posledním pořízení musí dědickým dílem pamatovati, jsou jeho děti a, není-li jich, jeho rodiče.“

²² § 763 ABGB

Názvem děti rozumějí se podle obecného pravidla (§ 42) také vnuci a pravnuci, názvem rodiče všichni dědové a báby. Není rozdílu mezi mužským a ženským pohlavím, mezi manželským a nemanželským zrozením, jakmile by pro tyto osoby vzniklo právo a pořadí zákonné posloupnosti dědické.

²³ § 774 ABGB

²⁴ § 767 ABGB

ABGB v ustanovení § 768 taxativně stanovil výčet důvodů, pro něž mohl zůstavitel svého potomka vydědit: 1. odpadnutí od křesťanství²⁵, 2. zanechalo-li dítě zůstavitele bez pomoci v nouzi, 3. bylo-li dítě pro zločin odsouzeno k doživotnímu nebo dvacetiletému žaláři, 4. pokud vede vytrvale život příčící se veřejné mravnosti.

Tyto čtyři důvody mohly být uplatněny i ve vztahu k předkům. Rodiče svůj nárok pozbývali také v situaci, kdy z jejich strany došlo k úplnému zanedbání výchovy dítěte.²⁶

Vzhledem k tomu, že další instituty, jako např. marnotratnost a velká zadluženost, dědická nezpůsobilost nebo nutné zaopatření se prostřednictvím NOZ vrátily do českého právního řádu, pojednám o nich v příslušných kapitolách v rámci platné právní úpravy.

1.4 Změny v dědickém právu po roce 1950

Dopady komunistického puče, ke kterému došlo 25. 2. 1948 se zanedlouho více či méně projeví ve všech odvětvích našeho právního řádu. Tento mocenský převrat umožnil přijetí nové Ústavy z 9. 5. 1948. V návaznosti na to vyhláší ústředí komunistické strany tzv. právníkou dvouletku, jež probíhala v letech 1949 a 1950. Ideovým východiskem pro ni byl Manifestační sjezd československých právníků, který se uskutečnil ve dnech 23. - 29. 9. 1949. Úkol dvouletky zněl jasně: přepracovat a současně kodifikovat celý právní řád. Prvním, nově vydaným kodexem byl zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, který úpravu rodinných vztahů vyčlenil z obecné občanskoprávní úpravy. O rok později na tento zákon navazuje SOZ, který vstoupil v platnost 23. 11. 1950 a účinnosti nabyl 1. 1. 1951. Konečně se tak po třiatřiceti letech od vzniku Československé republiky odstraňuje právní dualismus v oblasti občanského práva, neboť na Slovensku dosud platilo právo uherské.

„Kdo se zřekl dědického práva, kdo jest podle předpisů obsažených v osmé hlavě z dědického práva vyloučen nebo po právu zůstavitelem vyděděn, nemá nároku na povinný díl a při vyměření jeho hledí se naň tak, jako kdyby ho vůbec nebylo.“

²⁵ Zrušen zákonem z 25. . 1868

²⁶ § 769 ABGB

„Z těchto důvodů mohou být také rodiče vyloučeni z povinného dílu, a zejména i tehdy, jestliže úplně zanedbali výchovu dítěte.“

Ani dědické právo nebylo ušetřeno značného zjednodušení úpravy. Plyne to jednak z panujících totalitních tendencí a inspirace v socialistickém zákonodárství, navíc se nepředpokládal přechod větších majetkových podstat. Oproti rozsáhlé úpravě v ABGB bylo dědění výrazně zredukováno a čítalo pouhých 53 ustanovení obsažených v 5. části, hlavě 34 - 37 SOZ. Na prvním místě je třeba zmínit změnu v koncepci nabytí zanechané pozůstalosti. Dle § 509 SOZ se dědictví nabývá smrtí zůstavitele. „Z této úpravy vyplývá, že dědic se stává dnem úmrtí dědicem a vlastníkem (spoluvlastníkem) majetku zůstavitele, a proto nechce-li, aby nastal tento právní stav, musí dědictví odmítnout. Dříve naopak chtěl-li dědit, musel podat dědickou přihlášku, a tím tedy učinit projev, že dědit chce.“²⁷

Ze tří dědických titulů upravených v ABGB (závěť, dědická smlouva a zákon) obsahuje § 512 SOZ pouze dědění ze zákona, jež je upřednostňováno, dědění ze závěti nebo kombinaci obou způsobů.²⁸ Nepominutelnými dědici jsou i nadále potomci i předkové zůstavitele, avšak dochází k diferenciaci nezletilých a zletilých dětí. Dle § 551 SOZ²⁹ se nezletilým musí dostat celý jejich zákonný podíl, ostatním potomkům a rodičům, popřípadě starým rodičům tři čtvrtiny toho, co by dědili dle zákonné dědické posloupnosti. Taktéž důvody vydědění byly poznamenány socialistickým pohledem na rodinu a všeobecnou pracovní povinností. Vydědění mohou být ti, jež zůstavitele opustili v nouzi, byli odsouzeni pro úmyslný trestný čin nebo pokud trvale odmítají pracovat. Jde-li o potomka zůstavitele, nabývají podíl vyděděného jeho potomci.

---

²⁷ Bílek, P., Šešina, M. Dědické právo v předpisech let 1925-2001. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, str. 109

²⁸ Z obou důvodů se dědí tehdy, pokud závětní dědic nenabude některý dědický podíl, popřípadě nepořídil-li zůstavitel o veškerém svém majetku.

²⁹ § 551 SOZ

„Závěť je neplatná potud, pokud pořizovatel nezůstavil svým nezletilým potomkům tolik, kolik činí cena celého jejich zákonného podílu, anebo pokud nezůstavil jiným svým potomkům nebo tomu z rodičů anebo ze starých rodičů, který je v době zůstavitelova úmrtí v nouzi a už práce neschopný, tolik, kolik činí cena tří čtvrtin podílu, který by jim náležel podle ustanovení o dědění ze zákona.“

1.5 Vývoj dědického práva v letech 1964 - 1992 (včetně tzv. Velké novely)

Přijetím OZ dochází až na drobné výjimky ke zrušení SOZ. Spolu s dalšími důležitými kodexy vytvořenými na počátku 60. let 20. stol., jako byl např. OSŘ nebo ZOR, nabyl účinnosti 1. 4. 1964. V době jeho účinnosti, jež zahrnovala bezmála pět desetiletí, doznal drobných i značných proměn ve světle desítek novelizací. Vývoj dědického práva v záběru mé diplomové práce můžeme sledovat v následujících časových úsecích:

1. Období od 1. 4. 1964 do 31. 3. 1983 (zákon č. 40/1964 Sb.):

Ve svém původním znění bylo dědění obsaženo v pouhých 27 ustanoveních, což logicky přineslo redukci dalších institutů, jako např. zřeknutí se dědictví nebo možnost odkazu. Dochází k zúžení okruhu nepominutelných dědiců. Nadále jimi jsou pouze potomci zůstavitele. Tímto počinem, který z řady nepominutelných dědiců vyloučil rodiče a prarodiče zůstavitele, se naše úprava začala odchylovat od právních řádů jiných evropských států. Snad ještě větší a rozporuplnější změnou však bylo úplné zrušení institutu vydědění, a to i přes skutečnost, že další dva pojmy úzce navázané a prolínající se s ním, totiž osoba nepominutelného dědice a povinný díl, na nějž má nepominutelný dědic jinak zákonný nárok a který může být právě vyděděním postizen, zůstaly nadále v platnosti. Tento nelogický stav přetrvával i přes značnou kritiku až do roku 1983.

2. Období od 1. 4. 1983 do 31. 12. 1991 (zákon č. 131/1982 Sb.):

Na nátlak odborné veřejnosti se do nového ustanovení § 469a OZ opět vrací institut vydědění. Zůstavitel mohl vydědit svého potomka, pokud mu v rozporu s pravidly socialistického soužití neposkytl pomoc v nemoci, stáří nebo v jiných závažných případech. K platnému vydědění se vyžadovalo, aby byl v listině o vydědění jeho důvod výslovně uveden. Byla tak zrušena přemrštěná ochrana nepominutelných dědiců, zůstavitel mohl napříště o vydědění rozhodnout, avšak zákon mu poskytoval jediný zákonný důvod.

3. Období od 1. 1. 1992 do 31. 12. 1992 (zákon č. 509/1991 Sb.):

Se změnami ve společenském, ekonomickém a politickém systému po roce 1989 přichází i tzv. velká novela OZ. Zůstavitelovým zletilým potomkům se zmenšil jejich zákonný dědický podíl ze tří čtvrtin na jednu polovinu, došlo k rozšíření 3. zákonné dědické skupiny o potomky sourozenců, zavedení 4. skupiny a v neposlední řadě byla připuštěna možnost pořídit závěť v jiné písemné formě za účasti svědků.³⁰ Zůstavitel mohl nově závěti zřídit nadaci za podmínky, že bude obsahovat její statut. Taktéž se novela dotkla vydědění, když definitivně stanovila jeho čtyři zákonné důvody. Ustanovení § 469a OZ tedy znělo:

„(1) Zůstavitel může vydědit potomka, jestliže

- a) v rozporu s dobrými mravy neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech,
- b) o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako potomek projevovat měl,
- c) byl odsouzen pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku,
- d) trvale vede nezřízený život.

(2) Pokud to zůstavitel v listině o vydědění výslovně stanoví, vztahují se důsledky vydědění i na osoby uvedené v § 473 odst. 2.

(3) O náležitostech listiny o vydědění a o jejím zrušení platí obdobně ustanovení § 476 a 480; v listině však musí být uveden důvod vydědění.“

---

³⁰ Do té doby byla připuštěna pouze vlastnoruční závěť nebo závěť ve formě notářského zápisu.

2 Dědic a dědické právo

2.1 Dědic obecně

Osoba dědice je stavebním kamenem celého dědického práva, proto považují za vhodné tento pojem více přiblížit. Dědicem je osoba, které svědčí určité právní skutečnosti, na jejichž základě na ni přecházejí práva a povinnosti zemřelého, přičemž se v okamžiku smrti zůstavitele tato osoba stává jeho právním nástupcem. V objektivním dědickém právu se však pojmu dědic užívá ve třech rovinách.³¹ V nejširším smyslu jde o osobu, které svědčí některý z dědických titulů³² a která má právo dědictví odmítnout. Pokud si tato osoba počíná jako dědic, resp. dědictví neodmítne, stává se dědicem v užším slova smyslu. Teprve ve třetím významu tohoto slova můžeme hovořit o tzv. skutečném dědici, který na základě pravomocného usnesení soudu v řízení o pozůstalosti z dědictví skutečně něco nabude. Tím dědici vznikne i odpovědnost za zůstavitelovy dluhy a stane se tak právním nástupcem zemřelého se zpětnou účinností k okamžiku jeho smrti. Než se tak stane, jde pouze o dědice domnělého, který zatím není v dědickém postavení. Otázkou, od kdy lze osobu považovat za dědice, se zabýval i Nejvyšší soud České republiky a dospívá ke stejnému závěru.³³

Dřívější úprava OZ dědice nijak nevymezovala, dnes jeho definici podává ustanovení § 1475 odst. 3 NOZ, které stanoví: „Komu náleží dědické právo, je dědic, a pozůstalost ve vztahu k dědici je dědictvím.“ Dle důvodové zprávy byla tato definice takto pojata pro odlišení dědice a odkazovníka.³⁴ Toto rozlišení je namístě, protože oba pojmy často splývají. „Význam slova „odkaz“ či „odkázat“ je v současné době vlivem minulé právní úpravy vnímán spíše ve smyslu „dědictví“ či „ustanovit dědicem“. Bohužel síla vlivu minulé právní úpravy byla natolik zásadní, že i profesionální

---

³¹ Kittel, D. Neopomenutelný dědic není dědic. Ad Notam, 2011, č. 2, str. 14

³² Dle dědických titulů v OZ jsme rozlišovali dědice závětního a zákonného. NOZ navíc zavádí dědice smluvního viz oddíl 3 Dědická smlouva.

³³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 5. 6. 2002, sp. zn. 30 Cdo 2174/2001

³⁴ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2014, str. 2

právníci, mezi které patřili bohužel i někteří notáři, přestali rozlišovat mezi děděním a nabytím odkazu a mezi tyto dva zásadně odlišné instituty položili rovnítko. Nezřídka se tak lze setkat se závětí, ve které je uvedeno např. „... veškerý svůj majetek odkazují... „, či: „... chalupu odkazují... a auto odkazují ...“, přičemž z ostatního kontextu listiny je naprosto zřejmé, že zůstavitelův úmysl nesměřoval ke zřízení odkazu, ale právě k ustanovení dědice.³⁵ Naopak se objevují i formulace typu „Chci, aby se dědičkou mého starožitného porcelánu stala má nejstarší sestra“, ačkoli zde jde jasně o odkaz. Dle výše uvedeného ustanovení je dědicem ten, komu náleží dědictví a může jít o pozůstalost jako celek nebo o určitý podíl z ní. Až na dvě výjimky NOZ důsledně rozlišuje pojmy pozůstalost a dědictví.³⁶ Pozůstalost zahrnuje veškeré jmění zůstavitele vyjma práv a závazků osobní povahy³⁷, které je ke dni jeho smrti způsobilé přejít na dědice. Dědictví je pak pouze tou částí pozůstalosti, která skutečně dědici připadne. Pro úplnost ještě dodávám změnu inspirovanou italským dědickým právem. Zůstavitel může za dědice nebo odkazovníka povolát nejen fyzickou, ale nově i právnickou osobu, která musí vzniknout nejdéle do jednoho roku od smrti zůstavitele. Dle OZ přicházelo pro právnické osoby v úvahu pouze dědění ze závěti za podmínky, že v době nápadu dědictví existovaly. Byly zde možné dvě výjimky. Dle § 57 ObchZ stačilo, byla-li právnická osoba založena. Druhá výjimka mířila na nadace a nadační fondy, jež se závětí zřizovaly.

2.2 Dědické právo a jeho úprava v NOZ

Na ústavní úrovni je dědické právo upraveno v čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod³⁸, který stanoví, že dědění se zaručuje. Na zákonné úrovni je pak objektivní dědické právo obsaženo v § 1475 - § 1720 NOZ. Tradičně se dědické právo chápe ve dvojím pojetí. V objektivním smyslu představuje soubor právních norem

---

³⁵ Svoboda, J., Klíčka, O. Dědické právo v praxi. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2014, str. 113

³⁶ srov. § 1679 odst. 2 a § 1684 odst. 2 b) NOZ

³⁷ Dle § 1475 odst. 2 NOZ do pozůstalosti spadají i povinnosti osobní povahy, pokud byly jako dluh uznány nebo jako pohledávka uplatněny u orgánu veřejné moci. Z toho tedy plyne, že přejde např. i právo zůstavitele na bolestné, pokud zůstavitel nárok na něj za svého života uplatnil.

³⁸ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

upravující přechod práv a povinností ze zůstavitele na další osoby³⁹, v subjektivním smyslu ho definuje § 1475 odst. 1 NOZ jako právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní.

Nynější úpravě dědického práva se dostalo v některých směrech možná až přílišné pozornosti. „Již z porovnání obsahu občanského zákoníku s obsahem ustanovení o dědickém právu v občanském zákoníku č. 40/1964 Sb. je na první pohled vidět, že příliš stručná úprava byla nahrazena poněkud hypertrofovanou úpravou novou.“⁴⁰ Autoři NOZ vycházeli při jeho tvorbě z ABGB a především z vládního návrhu Občanského zákoníku Československé republiky z roku 1937. Pod vlivem těchto pramenů se do českého právního řádu opětovně navrací řada opomíjených institutů, jako např. svěřenské nástupnictví, odkazy, zřeknutí se dědického práva, opuštění dědictví, jsou připuštěny vedlejší doložky v závěti atd. Na druhé straně došlo k převzetí dosavadní zásady, že dědictví se nabyvá ke dni úmrtí zůstavitele. „Nebyla tedy obnovena tzv. ležící pozůstalost (*hereditas iacens*), dědická přihláška apod., ale ponechán institut odmítání či neodmítání dědictví ze strany jednotlivých dědiců. Došlo tak k poněkud nesourodému naroubování obnovených starých institutů na nové pojetí nabyvání majetku zavedené s účinností od roku 1951.“⁴¹

Velký posun od předchozí právní úpravy spatřuji zejména v zásadě závaznosti vůle zůstavitele.⁴² Tuto myšlenku opustil již SOZ a minimální váhu přiznal zůstavitelově poslední vůli i OZ.

---

³⁹ Kromě norem obsažených v NOZ (část třetí, hlava III.) můžeme řadu dalších dědickoprávních norem nalézt v jiných právních předpisech, např. v ZZŘS nebo v Zákoníku práce.

⁴⁰ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2014, str. XXI

⁴¹ Wawerka, K. Nový občanský zákoník z pohledu emeritního notáře [online]. bulletin-advokacie.cz, [cit. 22. 4. 2015]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/novy-obcansky-zakonik-z-pohledu-emeritniho-notare?browser=mobi>>

⁴² K této zásadě blíže v 3. podkapitole.

2.3 Zásady dědického práva

Pojetí dědického práva a jeho základní principy a zásady⁴³ předkládají obraz o tom, co vlastně dědické právo představuje, v jakém okamžiku se dědictví nabývá, jaká práva a závazky jsou způsobilé přechodu na dědice a na jaký okruh subjektů dědictví po smrti zůstavitele přechází.

České dědické právo je v současné době ovládáno těmito zásadami:

1. Zachování hodnot vytvořených zůstavitelem, popř. i jeho předky. Na této zásadě stojí samotný smysl dědického práva. Pro zůstavitele by měla být tím správným motivačním prvkem hodnoty vytvářet, pečovat o ně a rozmnožovat je, protože po smrti je bude moci předat svým právním nástupcům. Proti této myšlence stálo v minulosti kolektivistické pojetí, dle kterého měly hodnoty připadnout určitému společenství (kmen, obec nebo stát), jehož byl zůstavitel členem. Tím by však odpadl důvod a pravděpodobně i chuť nějaké hodnoty zanechávat, spíše by je zůstavitel během života zužíval.

2. Závaznost vůle zůstavitele. Jde o jednu z hlavních a vůdčích idejí dědického práva. Dnes, pokud chtějí dědicové dědit, musí se bezvýjimečně podrobit vůli zůstavitele, která je rozhodující. Z řad odborníků sice zaznívá kritika, že jde opět o krajní řešení, nicméně dle mého názoru se tímto chápáním opět vrací do dědického práva určitý morální prvek a nezbytná úcta k zůstaviteli a projevu jeho poslední vůle. Základním ustanovením je § 1494 odst. 2 NOZ, který stanoví: „(2) Závěť je třeba vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele. Slova použitá v závěti se vykládají podle jejich obvyklého významu, ledaže se prokáže, že si zůstavitel navykl spojovat s určitými výrazy zvláštní, sobě vlastní smysl.“ Její promítnutí můžeme sledovat i na dalších místech NOZ. Tak např. § 1633 odst. 2 NOZ stanoví, že osoba, jež nabyla dědictví proto, že dědic ani povolaný náhradník dědit nechtěl nebo nemohl, splní ostatní nařízení zůstavitele.

3. Pořizovací svoboda zůstavitele. Dle § 1496 NOZ se může zůstavitel svobodně rozhodnout o pozůstalosti a určit, kdo bude jeho dědicem. Jisté omezení přináší právo

---

⁴³ Jsou zakotveny v jednotlivých ustanoveních NOZ a pracuje s nimi i důvodová zpráva k § 1475 NOZ.

na povinný díl⁴⁴, které však ve svém důsledku představuje pouze pohledávku, jež musí být přednostně uspokojena v penězích.

4. Univerzální sukcese. Tento princip má kořeny již v římském právu, avšak během staletí doznal velkých proměn. Znamená, že dědic se stává univerzálním právním nástupcem zemřelého, přecházejí na něho všechna práva a povinnosti vyjma práv a závazků ryze osobní povahy, které smrtí zůstavitele zanikají. Některé státy s právním systémem Common Law (Británie, USA) však dědice jako univerzálního sukcesora nepojímají a hlásí se k jinému pojetí.⁴⁵

5. Zásada absolutní povahy. NOZ správně zařadil dědické právo do části třetí pod název „Absolutní majetková práva“, neboť právo na pozůstalost a právo stát se dědicem působí erga omnes. Odpovídá jim závazek nežádat pozůstalost pro sebe a závazek nerušit nabytí dědického práva.

6. Zajištění přechodu majetku na jednotlivce. Tato zásada je odrazem individualistického pojetí, které však nebylo vždy samozřejmostí. Vychází z toho, že práva a povinnosti zemřelého mají připadnout tomu, komu svědčí některý z dědických titulů.⁴⁶

7. Svoboda dědice přijmout nebo odmítnout dědictví. Tato zásada působí jako protipól k právu zůstavitele ustanovit dědice dle své volby. Blíže k možnosti odmítnutí dědictví viz § 1485 NOZ.

Pro ucelenost výkladu uvádím stručně poslední čtyři zásady, jimiž jsou: rovnost v dědění bez ohledu na pohlaví nebo původ, dědění dle pokrevního příbuzenství při intestátní dědické posloupnosti, kdy jsou dědické třídy uspořádány od bližších příbuzných ke vzdálenějším, zásada ochrany věřitelů a princip ingerence veřejné moci při nabytí dědictví, kterou blíže rozvádí ZZŘS.

---

⁴⁴ § 1492 NOZ

Pořízením pro případ smrti nelze zkrátit povinný díl nepominutelného dědice, který se práva na povinný díl nezrekl a nedošlo-li ani k vydědění. Pokud tomu pořízení pro případ smrti odporuje, náleží nepominutelnému dědici povinný díl.

⁴⁵ „Některé právní státy vycházejí z poněkud odlišné koncepce, že dědic není zůstavitelovým univerzálním právním nástupcem a že majetek zůstavitele nepřechází přímo na dědice, ale na třetí stranu, která spravuje pozůstalost (personal representative) a která po úhradě všech dluhů a daní „předá“ čistý majetek zůstavitelem zanechaný „oprávněným“ osobám (dědicům).“ (Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2014, str. 131

⁴⁶ blíže k tomu Radvanová, S., Kříž, J., Holcová, I., Zuklínová, M., Křest'ánová, V., Pítra, V., Švestka, J., Dvořák, J. Občanské právo hmotné. 5., jubilejní a aktualiz. vyd. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, str. 258

2.4 Předpoklady dědění

Rozumíme jimi zákonné podmínky, při jejichž naplnění se realizuje dědické právo. NOZ upravuje čtyři předpoklady dědické posloupnosti:

Nejzásadnějším a rozhodujícím předpokladem je smrt fyzické osoby (zůstavitele). Prokazuje se veřejnou listinou po prohlídce těla předepsaným způsobem.

Druhým předpokladem je dědický titul. NOZ vedle závěti a zákonné dědické posloupnosti přidává další dědický důvod - dědickou smlouvu a připisuje jí nejsilnější postavení. Plyne to již z § 1476 NOZ, kde je uvedena na prvním místě. „Tím, že osnova v řazení výčtu dědických titulů klade před zákon dědickou smlouvu a závěť, se také přihlašuje k dalším ze základních zásad demokratické úpravy dědického práva, totiž k zásadě volnosti zůstavitele ve volbě dědice (ovšemže s obvyklým omezením ve prospěch nepominutelných dědiců; § 1642).“⁴⁷ Nepřichází-li v úvahu dědění dle žádného zákonného titulu, stávají se dědici odkazovníky a jejich podíly budou určeny dle poměru hodnoty jim připadajících odkazů. Na posledním místě může být dědicem i stát, pak se na něj hledí jako na zákonného dědice.

Aby mohlo dojít k dědické posloupnosti, musí zde být způsobilý dědic, přičemž rozeznáváme dvojí dědickou způsobilost. Absolutní dědická způsobilost odpovídá na otázku, zda je osoba způsobilá vstoupit na místo zůstavitele do jím zanechaných práv a povinností. Předně se dědic musí dožít nápadu dědictví, resp. smrti zůstavitele, pokud by zemřel dříve nebo současně s ním, dědit nebude. Den nápadu dědictví a den smrti zůstavitele se může shodovat, nemusí tomu tak být vždy.⁴⁸ Relativní dědická způsobilost zahrnuje tyto požadavky. Dědic nesmí naplňovat žádný z důvodů dědické nezpůsobilosti, jak jsou stanoveny v § 1481 a § 1482 NOZ, být platně vyděděn, taktéž se nesmí dědictví zříci, odmítnout ho nebo se ho vzdát.

Poslední podmínkou, aby mohlo dojít k dědění, je zanechání majetku v určité hodnotě, jenž musí výrazněji přesahovat náklady spojené s pohřbem. Není-li zde žádný

---

⁴⁷ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2014, str. 9

⁴⁸ Zůstavitel má možnost využít doložku času nebo odkládací podmínku, čímž vznik dědického práva odsune.

majetek, soud řízení o pozůstalosti zastaví. Pokud však pozůstalost zahrnuje aktiva, která mohou být projednána, na výši pasiv nezáleží.

2.5 Nasciturus a neexistující právnická osoba

Má-li dojít ke vzniku dědického práva, je třeba, aby se dědic dožil smrti zůstavitele. Jak se ovšem bude řešit situace u budoucích dědiců, když i u nich je předpokladem dědění smrt zůstavitele? Můžeme na ně hledět jako na podmíněné dědice.

Ustanovení § 25 NOZ⁴⁹ upravuje případ tzv. nascitura. Je-li určitá skutečnost ku prospěchu počatého dítěte, hledí se na ně jako na již narozené. Avšak v probíhajícím řízení o pozůstalosti bude nutné vyčkat, zda se dítě skutečně narodí živé. Podmínkou vzniku dědictví u zůstavitelova nenarozeného potomka tedy bude jeho narození. Tento den se však nemusí shodovat s okamžikem nabytí dědictví, protože zůstavitel může odkládací podmínkou dědické právo odsunout na dobu zletilosti.

Podobně je tomu i u právnických osob, které mají pořízením pro případ smrti teprve vzniknout. Zde bude třeba důsledně dodržet podmínku stanovenou v § 1478 NOZ, že právnická osoba skutečně do jednoho roku od smrti zůstavitele vznikne.

Na závěr této kapitoly bych pro úplnost tématu uvedla, že v hlavě III. NOZ o dědickém právu se objevují pojmy „nepřítomný dědic“, „dědic neznámého pobytu“, „neznámý dědic“ a „je-li nejistota, zda je někdo dědicem“ nebo „kdo je dědicem“ bez toho, aniž by tyto pojmy byly definovány. Blíže se jim věnuje notář JUDr. Martin Šešina v komentáři k NOZ a podává jejich velice zdařilý a přehledný výklad.⁵⁰

---

⁴⁹ „Na počaté dítě se hledí jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům. Má se za to, že se dítě narodilo živé. Nenarodí-li se však živé, hledí se na ně, jako by nikdy nebylo.“

⁵⁰ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2014, str. 483 - 484

3 Nepominutelný dědic

V úvodu této kapitoly bych ráda nastínila samotné pojetí a myšlenku institutu nepominutelného dědice a jeho ochrany, který systematicky náleží do dědického práva hmotného. Dá se říci, že se historicky vyvinul jako kompromis mezi dvěma zásadami dědického práva, totiž starší zásadou familiarizace⁵¹ (rodinného dědického nástupnictví) a mladší zásadou individualizace (testovací volnosti). V první zásadě můžeme sledovat blízkost vztahu osob k zůstaviteli, jež je dána buď pokrevním příbuzenstvím v přímé či pobočné linii nebo manželským svazkem. Zjednává se jim tak přirozené právo na dědictví. Majetek by tedy měl připadnout především zůstavitelovým potomkům, dalším osobám pokrevně spřízněným i manželu zůstavitele. Druhý princip stojí na představě, že zůstavitel má plnou volnost pořídit o majetku pro případ smrti. Z naznačeného střetu pro zůstavitele plyne to, že za dědice může povolát kohokoli dle svého vlastního uvážení, avšak jsou tu osoby jemu blízké, které nesmí opominout a kterým se musí dostat určitý zákonný díl ze zanechaného majetku. Taktéž se dá říci, že zákon tímto východiskem vytvořil pro zůstavitele nezanedbatelnou překážku v realizaci představy, koho ustanoví svým dědicem.

3.1 Různost pojmů

Abych předešla případným terminologickým nedorozuměním, dovoluji si učinit několik poznámek o samotném pojmu „nepominutelný dědic“. Osobu, již zůstavitel ve své závěti nemohl opominout a kterou jako jedinou lze vydědit, OZ explicitně nepojmenovával. V dané věci se vycházelo z doktríny a praxe, která ji označovala jako dědice neopomenutelného. Prof. Emil Svoboda ve své učebnici dědického práva navrhoval označení nepominutelný čekatel s odůvodněním, že se zde nejedná o nepominutelné dědické nároky, nýbrž pouze o obligační nárok na vyplacení

---

⁵¹ Zastánci tohoto pojetí vyslovují názor, že se osoby zůstaviteli blízké mohly více či méně a přímo nebo nepřímě podílet na vzniku a udržování rodinného majetku. Proto by bylo vhodné a spravedlivé, aby byly za svou snahu po smrti zůstavitele odměněny.

zákonného podílu. „Povinný podíl zaplatí se jim penězi, nebylo-li na ně pamatováno ničím; doplní se penězi, bylo-li jim zůstaveno méně, než se podle zákona slušelo. Proto mám za to, že jest lépe, nazývati je nepominutelnými čekateli, neboť skutečně jsou čekateli jistého dílu pozůstalosti a toto právo jejich jest nepominutelné.“⁵² Toto označení by se samozřejmě jevilo přesnějším, ale mnozí autoři se domnívají, že by znělo sluchu dnešních odborníků i laiků dosti nezvykle.⁵³ V literatuře se objevuje hned trojí názvosloví a to dědic neopomenutelný, neopominutelný a nepominutelný.

Pod vlivem zákonné úpravy v § 762 ABGB se tvůrci NOZ opět přiklonili k výslovnému pojmenování tohoto dědice a přirozeně taktéž zvolili v § 1642 NOZ pojem „nepominutelný“. Bude jistě zajímavé sledovat, zda bude doktrína pokračovat v pluralitě termínů, nebo, a to dle mého názoru spíše, přikloní se k zákonnému pojmu, kterého důsledně užívám i já v diplomové práci.

3.2 Nepominutelný dědic dle úpravy v OZ

Jak je uvedeno výše, OZ nepominutelné dědice nepojmenovával, přesto jim poskytoval zvláštní právní ochranu při děděni ze závěti, byť v jediném § 479 OZ. Jejich právní postavení v rozsahu povinného podílu korespondovalo s postavením zákonných dědiců⁵⁴. Oproti SOZ byli z okruhu těchto osob vyloučeni rodiče zůstavitele. Historicky se u nás mezi ně taktéž nikdy neřadil pozůstalý manžel⁵⁵, na rozdíl od většiny evropských právních řádů.⁵⁶ Kritiku na vrub této úpravy vznáší např. Václav Bednář, jenž se domnívá, že by měl být manžel zařazen mezi nepominutelné dědice.⁵⁷ Svůj názor opírá o skutečnost, že pozůstalý manžel spadá do 1. zákonné dědické skupiny a taktéž si nemyslí, že ekonomické potřeby manžela pokrývá společné jmění manželů

---

⁵² Svoboda, E. Dědické právo. Praha: Československý kompas, 1946, str. 61-62

⁵³ ELIÁŠ, K. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. Ad Notam, 2003, č. 5, str. 100

⁵⁴ MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. Dědické právo v teorii a praxi. Praha: Leges, 2011, str. 91

⁵⁵ Stejně jako pozůstalý manžel, partner rovněž nespadá do okruhu nepominutelných dědiců (zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů).

⁵⁶ Např. v italském dědickém právu jsou nepominutelnými dědici „legittimari“ děti zůstavitele, ať již legitimní či nikoli, manžel a legitimní předci. (srov. čl. 536 an. italského občanského zákoníku)

⁵⁷ BEDNÁŘ, V. Nepominutelný dědic. In HAVEL, B., PIHERA, V. Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, str. 23

nebo dřívější bezpodílové spoluvlastnictví manželů. Na druhé straně se ale hlásí k zásadě co nejširší pořizovací volnosti.

Předchozí právní úprava tedy poskytovala ochranu pouze potomkům, přičemž se rozlišovalo mezi nezletilými a zletilými. Nezletilým se musel závětí dostat celý jejich zákonný podíl a zletilým aspoň jedna polovina toho, co by dědili při intestátní dědické posloupnosti. Taktéž se v kontextu § 473 odst. 2 OZ poskytovala ochrana potomkům ve druhém, popř. v dalším stupni, ovšem při zachování zásady přednosti potomka bližšího před vzdálenějším ve vztahu k zůstaviteli. Dle mého názoru poskytovaná ochrana nezletilým potomkům byla vůči zůstaviteli velice tvrdá. Pokud zemřel svobodný a zbylo tu po něm jedno nezletilé dítě, připadlo mu celé dědictví bez možnosti zůstavitele zanechat určitou část např. svému sourozenci. Zůstavitel samozřejmě může svého nepominutelného dědice vydědit, ale pokud se zamyslím nad uzavřeným výčtem důvodů pro vydědění, nemohu dojít k jinému závěru, než že právě nezletilé dítě prakticky nemá možnost žádný ze stanovených důvodů naplnit.

Nerespektoval-li zůstavitel zákon a ve své závěti potomky co do výše jejich povinného podílu opominul, byla závěť v této části relativně neplatná. Povaha neplatnosti byla dlouhá léta sporná. Teorie se klonila spíše k neplatnosti absolutní, opačný názor panoval v právní praxi. Definitivně byla nejasnost vyřešena novelou OZ⁵⁸, která do textu zákona zařadila ustanovení § 40a OZ, jež taxativním výčtem stanovilo případy relativní neplatnosti, do jejichž okruhu spadalo i ustanovení § 479 OZ. Nejvyšší soud Československé republiky se ve svém rozsudku zabýval právním postavením nepominutelného dědice v situaci, kdy se mu závětí dostalo méně než mu dle zákona náleželo. „Nepominutelný dědic, kterému bylo závětí zanecháno méně než kolik činí podíl uvedený v § 551 obč. zák., je závětním dědicem ohledně toho, co mu bylo závětí zanecháno, a zákonným dědicem potud, pokud se jeho zákonný nárok týká chybějícího zbytku do jeho zákonného podílu.“⁵⁹

---

⁵⁸ Zákon č. 131/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský zákoník a upravují některé další majetkové vztahy

⁵⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 22. 10. 1957, č. 50/1958, Cz 490/57

3.3 Nepominutelný dědic dle úpravy v NOZ

O osobách, jež mají být považovány za nepominutelné dědice, se v rekodifikační komisi vedla řada velmi zajímavých a mnohdy i bouřlivých diskusí. Názory se různily jak v pojetí okruhu těchto osob i ve výši jejich povinných dílů. V. Bednář, O. Horák nebo K. Eliáš bojovali za rozšíření okruhu nepominutelných dědiců především o manžela, rodiče a prarodiče. Těmto osobám navrhovali přiznat povinné díly v menších velikostech než potomkům, čímž by se zároveň posílila volnost pro zůstavitele.

Z § 1643 NOZ však můžeme zjistit, že okruh nepominutelných dědiců zůstal beze změn. I nadále jsou jimi pouze děti zůstavitele a pokud nedědí, jejich potomci. Zachována je i diferenciací potomků na zletilé a nezletilé. I když je skupina i nadále pojata takto úzce, NOZ přináší pro výše uvedené osoby jisté kompromisní řešení. Je jím právo některých osob na zaopatření dle § 1665 - 1669 NOZ.

Výrazná změna týkající se nepominutelných dědiců spočívá v jejich právním postavení. To se dnes liší od předchozí právní úpravy, kde byli pokládáni za intestátní dědice. „Nepominutelný dědic není ve skutečnosti dědicem, nýbrž je toliko věřitelem. Z právního hlediska na něho můžeme pohlížet jako na zákonného odkazovníka.“⁶⁰ Znamená to, že nepominutelnému dědici vzniká pohledávka vůči dědicům povolaným závětí nebo dědickou smlouvou, popř. odkazovníkům na vyplacení peněžité částky v hodnotě povinného dílu. Díky této koncepci již nebude jeho opominutí znamenat ani částečnou neplatnost závěti nebo dědické smlouvy, nýbrž se tomuto dědici zakládá právo vůči závětním dědicům domáhat se výplaty té částky v penězích, o kterou byl zkrácen. Pokud by však ze strany závětních dědiců došlo k odmítnutí dědictví, této povinnosti by se vůči nepominutelnému dědici zprostili.

---

⁶⁰ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2014, str. 23⁶⁰

4 Problematika povinného dílu

V této stěžejní kapitole se zabývám dědickoprávním institutem, jenž už znalo římské právo jako „portio debita“ - povinný díl, stručně řečeno právo dětí zůstavitele a nedědí-li, jejich potomků. Dá se říci, že toto právo představuje omezení zůstavitelovy testovací svobody spočívající v ochraně potomků, především nezletilých. Na druhé straně však nemůžeme přehlédnout zásadu, podle které rodiče nesou odpovědnost za své potomstvo, byť třeba omezeně. Úprava povinného dílu by se tak mohla rovněž řadit do práva rodinného, neboť v ní mimo jiné spatřujeme solidaritu mezi generacemi.

4.1 Pojetí, výše a podoba povinného dílu

Nová konstrukce ochrany nepominutelných dědiců stojí především na dvou zásadních rozdílech oproti předchozí právní úpravě. Povinný díl nyní představuje finanční částku, nikoli tedy jednotlivé majetkové hodnoty zahrnuté do pozůstalosti, pokud ovšem nemá nepominutelný dědic nárok na dědický podíl. Jinak řečeno, povinný díl dnes chápeme jako závazkový právní poměr mezi nepominutelným dědicem jakožto věřitelem a dědici povolanými závětí nebo dědickou smlouvou, popř. odkazovníky, již jsou v postavení dlužníků. Obsahem je pak nárok na výplatu pohledávky tvořené finanční částkou v hodnotě povinného dílu, pokud zůstavitel nestanoví jinak nebo nedohodnou-li se na jiném způsobu vyrovnání. Z toho vyplývá, že za dluhy váznoucí na dědictví odpovídají pouze dědici. Pozitivní dopady této nové úpravy spatřuji jednak v tom, že opominutí nepominutelného dědice v závěti už nebude znamenat její relativní neplatnost a dále, že nebude docházet k tolik v literatuře kritizovanému nucenému spoluvlastnictví mezi závětním a nepominutelným dědicem.⁶¹ Z pojetí povinného dílu jakožto zákonem garantovaného práva logicky vyplývá i možnost toto právo neuplatnit. Nesmíme však zapomenout na pravidlo o relativní neúčinnosti, které stanoví: „Zkracuje-li právní jednání dlužníka uspokojení vykonatelné pohledávky věřitele, má

---

⁶¹ Mikeš, J., Muzikář, L. Dědické právo v teorii a praxi. Praha: Leges, 2011, str. 62

věřitel právo domáhat se, aby soud určil, že právní jednání dlužníka není vůči věřiteli právně účinné. Toto právo má věřitel i tehdy, je-li právo třetí osoby již vykonatelné, anebo bylo-li již uspokojeno.⁶²

Druhá změna souvisí s omezením ochrany nepominutelných dědiců, neboť došlo ke snížení velikosti povinných dílů u zletilých i nezletilých potomků. Dle § 1643 odst. 2 NOZ činí povinný díl nezletilého potomka tři čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu a zletilému potomkovi se musí dostat alespoň jedna čtvrtina toho, co by dědil dle zákona. Promítá se zde římskoprávní institut související s odkazy, známý jako falcidiánská kvarta.⁶³ „A tak byl (nakonec) vydán zákon Falcidiův, kterým bylo stanoveno, že (testátorovi) není dovoleno vyčerpat odkazy více, jak tři čtvrtiny (pozůstalosti). Jedna čtvrtina pozůstalosti zůstává proto nutně dědici. A tohoto práva užíváme dodnes.“⁶⁴ Podstata spočívala v požadavku, aby zůstavitel dědici vždy ponechal minimálně jednu čtvrtinu dědictví nezatíženou odkazy. Tuto historickou inspiraci můžeme nalézt v oddíle o dědické smlouvě (§ 1585 odst. 1 NOZ)⁶⁵ a v obecných ustanoveních o odkazu (§ 1598 NOZ).⁶⁶ Jak uvádí Prof. Eliáš ve své přednášce⁶⁷, návrhy na snížení velikosti povinných dílů vyvolaly v rekodifikační komisi velký povyk, především pokud šlo o nezletilé děti. Velkou zastánkyní zachování celého zákonného podílu pro nezletilé byla např. Prof. Hrušáková. Argumentace autorů NOZ byla však natolik přesvědčivá, že nakonec bylo snížení na tři čtvrtiny bez větších problémů prosazeno.

---

⁶² § 589 odst. 1 NOZ. Oddíl 7 Relativní neúčinnost obsahově koresponduje s institutem odporovatelnosti právních úkonů v § 42a OZ.

⁶³ Kvarta Falcidia byla poprvé v Římské říši zavedena zákonem Lex Falcidia z roku 40 př. n. l. Důvodem pro její zavedení bylo zřejmě zneužívání legátů. Dříve zůstavitel mohl rozdělit celý svůj majetek mezi odkazovníky a dědicům tak nezbylo nic, proto dědictví většinou odmítali.

⁶⁴ Gaius: Učebnice práva ve čtyřech knihách. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, str. 159

⁶⁵ § 1585 NOZ

„(1) Dědickou smlouvou nelze pořídit o celé pozůstalosti. Čtvrtina pozůstalosti musí zůstat volná, aby o ní zůstavitel mohl pořídit podle své zvlášť projevené vůle. Chce-li zůstavitel zanechat smluvnímu dědici i tuto čtvrtinu, může tak učinit závětí.“

⁶⁶ § 1598 NOZ

„Každému z dědiců musí zůstat z hodnoty dědictví alespoň čtvrtina odkazy nezatížená. Zatíží-li zůstavitel dědice více, má dědic právo na poměrné zkrácení odkazu.“

⁶⁷ ELIÁŠ, K. dědic, povinný díl, započtení na povinný díl... [online]. Právni-symposium.cz, 2011 [cit. 17. 3. 2015]. Dostupné na <http://www.pravni-symposium.cz/files/Prom%C4%9Bny%20d%C4%9Bdick%C3%A9ho%20pr%C3%A1va,%20spole%C4%8Dn%C3%A9%20jm%C4%9Bn%C3%AD%20man%C5%BEel%C5%AF/Eli%C3%A1%C5%A1_Nepominuteln%C3%BD%20d%C4%9Bdic.pdf>

Podoba povinného dílu je upravena v § 1644 NOZ.⁶⁸ Odstavec 1 citovaného ustanovení stanoví, že povinný díl může mít formu dědického podílu nebo odkazu s tím, že nesmí být zatížen žádnými podmínkami, příkazy či jinými omezeními. Zde nebude mít nepominutelný dědic postavení věřitele, ale z vůle zůstavitele se stává dědicem. Odstavec 2 citovaného ustanovení upravuje případy, kdy zůstavitel přikáže nepominutelnému dědici v závěti více, než činí povinný díl. Případná nařízení se tak budou vztahovat pouze na tu část převyšující hodnotu povinného dílu stanovenou zákonem. Ve smyslu odst. 3 citovaného ustanovení má zůstavitel možnost uložit nepominutelnému dědici, aby se rozhodl pro dědický podíl s omezeními a nebo pro povinný díl. Přijme-li zatížený dědický podíl, zakládá se tím jeho odpovědnost za dluhy zůstavitele a za splnění dalších nařízení. Nutno dodat, že i kdyby zůstavitel nepominutelnému dědici tuto volbu neumožnil, stále má právo dědictví odmítnout s výhradou povinného dílu dle § 1485 odst. 1 NOZ.

4.2 Výpočet povinného dílu

4.2.1 Výpočet povinného podílu dle úpravy v OZ

OZ v § 479 jednoznačně určoval velikost zákonného dědického podílu, aniž by však bylo dále stanoveno, co se oním zákonným podílem míní. Kvůli absenci ustanovení o pravidlech pro jeho výpočet vznikala v teorii i praxi řada problémů. Při samotném výpočtu tak muselo být použito výkladu. Nejprve bylo nutné odpovědět na otázku, z jakého majetku se bude povinný podíl vypočítávat. To vzhledem k názorové shodě, navíc podpořené ustálenou soudní judikaturou, větší problémy nezpůsobovalo. „Dědickým podílem ze zákona ve smyslu ustanovení § 479 o. z. je podíl vypočtený

---

⁶⁸ § 1644 NOZ

(1) Povinný díl může být zůstaven v podobě dědického podílu nebo odkazu, ale musí zůstat nepominutelnému dědici zcela nezatížen.

(2) K nařízením zůstavitele, která omezují povinný díl, se nepřihlíží. Zůstaví-li se nepominutelnému dědici více než povinný díl, vztahuje se takové nařízení, učinil-li je zůstavitel v pořizení pro případ smrti, jen na část, která přesahuje hodnotu povinného dílu. To neplatí, zemře-li nepominutelný dědic před zůstavitelem, nebo nedědí-li z jiného důvodu.

(3) Zůstavitel může také nepominutelnému dědici uložit, aby se rozhodl pro to, co se mu zůstavuje s omezením, nebo pro povinný díl.

z celého dědictví a nikoli jen z té části dědictví, která se v konkrétním případě dědí ze závěti, tedy z té části dědictví, o které zůstavitel pořídil závěť.⁶⁹ Výše majetku se zjišťovala k okamžiku smrti zůstavitele, nebylo proto rozhodující, jaký majetek vlastnil v době pořizování závěti. Pokud se součtem majetku děděného závětí a té části děděné na základě zákona nedosáhlo výše podílu náležejícího nepominutelnému dědici, muselo dojít ke krácení podílů závětních dědiců a to rovným dílem. Tento způsob byl značně složitý, proto se praxe více klonila k institutu dědické dohody.

Nejasnost však panovala ohledně okruhu osob, ke kterým se má při výpočtu povinných podílů přihlížet. Dle § 479 OZ byly možné dvě varianty výkladu. V prvním případě se velikost povinných podílů odvozovala nejen od povolaných dědiců intestátních, ale i od dědiců, kteří skutečně dědí.⁷⁰ Z toho plyne, že přesný výpočet povinného podílu se mohl provést až po zjištění okruhu dědiců v průběhu dědického řízení. Domnívám se, že měla být tato varianta nepřijatelná, neboť si zůstavitel v době pořizování závěti vůbec nemohl představit, kdo po něm bude skutečně dědit. Druhý výklad pracoval s hypotézou, kdo by po zůstaviteli nastoupil jako dědic ze zákona, kdyby o svém majetku nepořídil závěť. Přitom nebylo podstatné, zda tyto osoby budou dědit a nebo budou z dědického práva vyloučeny v důsledku vydědění nebo dědické nezpůsobilosti. Diskutovaným tématem rovněž bylo, zda se má za důsledek nedědění považovat i odmítnutí dědictví a započtení na celý dědický podíl.⁷¹ Osobně se kloním ke druhé výkladové variantě. Zastávám totiž názor, že by dědické právo mělo více šetřit zůstavitelovu vůli a klást větší důraz na jistotu v tom, komu připadne majetek po jeho smrti. Určovatelem by měl být pouze okruh zákonných dědiců náležející k 1. dědické skupině. Své přesvědčení opírám o usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 10. 2010, sp. zn. 21 Cdo 3977/2010.⁷² Kvůli nepřehlednosti a složitosti samotného

---

⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 6. 1988, sp. zn. 4 Cz 43/88, uveřejněný pod č. 45 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1990

⁷⁰ Říha, M., Šolcová, P. Povinný podíl potomka podle § 479 občanského zákoníku. Ad Notam, 2011, č. 2, str. 8

⁷¹ Bartoš, J. Krátce k výpočtu povinného dílu nepominutelných dědiců ak pojmu dědic. Ad Notam, 2011, č. 3, str. 22

⁷² „Při určení výše dědického podílu dědice neopominutelného podle § 479 obč. zák. se vychází z počtu dědiců, kteří tvořili v době smrti zůstavitele první dědickou skupinu (§ 473 obč. zák.) a kterým by dědictví připadlo, kdyby zůstavitel nepořídil závěť; to platí i tehdy, odmítnou-li dědictví, nepřihlíží-li se k nim vzhledem k neznámému místu jejich pobytu, jsou-li dědicky nezpůsobilí, byli-li (platně) vydědění nebo postupuje-li soud v řízení o dědictví bez zřetele na tyto dědice.“

výpočtu povinných podílů a faktu, že OZ již pozbyl účinnosti, dovolím si ve zbytku této podkapitoly odkázat na článek Mgr. I. Hojdnové, uveřejněný v časopisu Ad notam,⁷³

4.2.2 Výpočet povinného dílu dle úpravy v NOZ

NOZ do problematiky výpočtu povinného dílu vnáší více právní jistoty, neboť v § 1654 - § 1657 upravuje celkem podrobná pravidla. Domnívám se, že toto zakotvení přímo v zákoně je velkou výhodou především pro zůstavitele, protože se tak může sám seznámit s výpočtem povinných dílů. Rovněž se vyřešil výkladový problém ohledně okruhu osob, jehož je třeba znát pro stanovení výše povinného dílu. Ustanovení § 1645 NOZ totiž vyjmenovává osoby, které jsou z práva na povinný díl vyloučeny. Stojí na staré římskoprávní zásadě exheredatus partem facit ad minuendam (podíl vyděděného způsobí zmenšení povinného dílu). Jinak řečeno, na podíl vyděděného se hledí tak, jako by vyděděn nikdy nebyl, což v důsledku znamená, že se zmenší podíly ostatních dědiců. Vedle vyděděného se toto ustanovení vztahuje i na dědice nezpůsobilého a toho, jenž se dědictví nebo povinného dílu zřekl. Tento princip předně usiluje o zdravé vztahy v rámci rodiny, neboť se snaží zabránit tomu, aby měl jeden potomek prospěch z vydědění jiného. Opačné pojetí by dle mého názoru vedlo k tomu, že by dědicové vyvíjeli značný tlak na zůstavitele, aby z jeho strany došlo k vydědění dalšího nepominutelného dědice, čímž by se zvětšily jejich podíly. Dokonce by mohla tato snaha motivovaná chtivostí zapříčinit dědickou nezpůsobilost dle § 1481 NOZ. „Peníze znemravňují, stanou-li se cílem života. Peníze, k nimž člověk přijde „šťastnou“ náhodou, jsou hrozným pokušením. Jaký div, že v dědicích, bojujících o svoje zájmy, často se uplatní nejtemnější stránky lidské bytosti? A přece je zájmem zcela mimořádné hodnoty mravní, aby smrt člověka nebyla doprovázena úpornými zápasy, nenávistí a zlobou mezi příbuznými.“⁷⁴

Než se dostanu k samotné metodě výpočtu povinného dílu, musím zmínit ustanovení § 1654 NOZ, jež upravuje právo na peněžní plnění. To nepominutelnému dědici náleží, nedostává-li se mu minimální výše povinného dílu dle § 1643 odst. 2 NOZ. Kladně hodnotím dispozitivní možnost stanovenou v § 1654 odst. 2 NOZ, aby se

---

⁷³ Hojdnová, I. Dědické podíly a jejich výpočty. Ad Notam, 2008, č. 4, str. 113 - 121

⁷⁴ Svoboda, E. Dědické právo. Praha: Československý kompas, 1946, str. 10

závětní nebo smluvní dědic dohodl s nepominutelným dědicem i na jiném uspokojení práva na povinný díl, za podmínky, že v důsledku jejich dohody nedojde ke zkrácení práv věřitelů.

Postup pro výpočet je upraven v § 1655 a § 1656 NOZ. Nejprve musí dojít k soupisu a odhadu majetku náležejícího do pozůstalosti. Od této hodnoty se odečtou dluhy a závady na něm vážnoucí již v době smrti zůstavitele. Mezi tato pasiva se ovšem dle § 1656, věta první NOZ neřadí odkazy a závady vznikající z pořízení pro případ smrti. Nakonec se k takto vypočtené čisté hodnotě pozůstalosti připočte vše, co tvoří předmět započtení na povinný díl dle § 1660 a § 1661 NOZ,⁷⁵ resp. to, co nepominutelný dědic obdržel od zůstavitele.

Základ pro výpočet povinného dílu tvoří rozdíl mezi hodnotou majetku včetně předmětu započtení a dluhů a závad, jež na majetku vážly v době úmrtí zůstavitele. Z něho se pak vypočte částka připadající konkrétnímu nepominutelnému dědici, přičemž se vychází z počtu osob, které by dědili dle intestátní dědické posloupnosti v 1. dědické třídě. Tuto částku uhradí nepominutelnému dědici ostatní dědici a odkazovníci poměrně dle § 1653 NOZ, pokud si nezvolí možnost dle § 1657 NOZ (viz dále). Velikost povinného dílu je určena tak, že nezletilému potomku se musí dostat alespoň tři čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu a zletilému minimálně jedna čtvrtina jeho zákonného dědického podílu. Při výpočtu se musí rovněž postupovat dle § 1645 NOZ, podle kterého zřeknuvší se dědic, dědic nezpůsobilý a vyděděný nemají právo na povinný díl. Nicméně při výpočtu povinných dílů ostatních dědiců se k nim přihlíží tak, jako by nebyli vyloučeni.

Byla-li zjištěna výše povinného dílu, porovná se s hodnotou plnění, která tvoří předmět započtení na povinný díl. Pokud bude hodnota započtení nižší, vzniká nepominutelnému dědici právo na doplnění dle § 1650 NOZ. V opačném případě, bude-li cena plnění vyšší, pozbývá práva na povinný díl a jak je uvedeno v komentáři k NOZ,⁷⁶ nevzniká mu povinnost do pozůstalosti vkládat to, co od zůstavitele obdržel, ani se o tuto hodnotu s dědici dělit. Na závěr připomínám, že při provedené kolaci na

---

⁷⁵ viz podkapitola 4.3

⁷⁶ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2014, str. 399

dědický podíl intestátních dědiců nebo dědiců z pořízení pro případ smrti nedochází ke zvýšení povinného dílu.⁷⁷

Vedle pravidel obsažených v § 1655 odst. 1 a § 1656 NOZ nabízí NOZ v § 1657 nepominutelnému dědici další možnost, jak se závětními dědici, resp. s dědici z dědické smlouvy upravit vzájemné majetkové vypořádání v rámci dohody o odbytném. „To znamená, že namísto povinného dílu se účastníci dohodnou na tom, že nepominutelnému dědici bude vyplacena sjednaná částka, tedy odbytné. V takovém případě pak odpadá nutnost soupisu aktiv a pasiv pozůstalosti a jejich odhadu. Částka, kterou obdrží nepominutelný dědic jako odbytné, tedy záleží pouze na dohodě účastníků. Odbytné tak může být v konkrétním případě vyšší nebo nižší než by byl povinný díl. Důvodová zpráva zdůrazňuje, že zákonná pravidla pro výpočet povinného dílu se uplatní jen tehdy, pokud některá ze stran nebude mít vůli k dohodě.“⁷⁸

Další práva, která zákonodárce nepominutelnému dědici přiznává jsou: být přítomen odhadu, vznášet dotazy a uplatňovat připomínky dle § 1655 odst. 2 NOZ a právo na poměrné vyúčtování podílu na zisku a ztrátě pozůstalosti od smrti zůstavitele do určení povinného dílu dle § 1656, věta třetí NOZ, neboť se účastní poměrně na zisku a ztrátě pozůstalosti, a to až do určení povinného dílu.

4.3 Pojem a předmět započtení na povinný díl

Stejně jako většina institutů dědického práva, i zápočet (kolace) má kořeny již v právu římském. Do NOZ byl zaveden s úmyslem dosáhnout spravedlivého rozdělení majetku, který ze zůstavitele přechází na jednotlivé dědice. Postup při výpočtu povinného dílu tak doplňují pravidla o zápočtu a na rozdíl od OZ již NOZ důsledně rozlišuje mezi započtením na povinný díl a na dědický podíl. Navíc oproti OZ přináší přesnější a podrobnější řešení, jež se dříve dovozovala výkladem. Je namístě připomenout, že povinný díl se nepominutelnému dědici vyplácí pouze v okamžiku, byl-li v závěti zcela nebo částečně opominut. Dědí-li na základě zákonné posloupnosti,

---

⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 10. 2010, sp. zn. 21 Cdo 3977/2010

⁷⁸ Novotný, P., Novotná, M. Nový občanský zákoník: Dědické právo. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2014, str. 30

obdrží zákonný dědický podíl. Zápočet tvoří nejen to, co dědic obdržel z pozůstalosti, ale také to, co před smrtí získal darem od zůstavitele.

První zásada obsažená v § 1658 NOZ stanoví, že započtení nezakládá povinnost zpětného vydání.⁷⁹ To znamená, že nepominutelný dědic není povinen vrátit do pozůstalosti to, co by převyšovalo jeho povinný díl. Výjimku z tohoto principu však obsahuje § 2072 NOZ „Odvolání daru pro nevděk“. Dle důvodové zprávy lze tuto výjimku uplatnit jen tehdy, nebude-li pozůstalost stačit k vyrovnání povinného dílu.⁸⁰

Praxe dlouho volala po výslovném pravidlu, které určí rozhodnou dobu pro stanovení hodnoty toho, co bylo poskytnuto a co se započítává. Rozhodnou skutečností je okamžik, kdy zůstavitel pozbyl dispozici s věcí nakládat, takže se vychází z ceny v době odevzdání,⁸¹ nikoli z doby pozdější, např. až v okamžiku úmrtí zůstavitele. Soud však zde má možnost mimořádně rozhodnout i jinak a přihlédnout ke konkrétním okolnostem případu. Mohlo by jít o situaci, kdy se v důsledku finančních nebo měnových výkyvů výrazně sníží nebo zvýší hodnota plnění, a to nezávisle na vůli a bez přičinění obdarovaného. Domnívám se, že by pak bylo nespravedlivé, aby se oceňovalo dle doby odevzdání.

Předmět započtení byl v § 1660 a § 1661 NOZ rozšířen vedle darů i na jiná plnění. Od velikosti povinného dílu se na prvním místě odečte to, co nepominutelný dědic získal z pozůstalosti děděním, odkazem nebo pododkazem. Dále se odečtou plnění, která dědic obdržel za života zůstavitele, přičemž NOZ zavádí omezení ohledně doby, za kterou se plnění započítává. Tato doba činí tři roky před zůstavitelovou smrtí. Úprava je dispozitivní, nic tedy nebrání, aby zůstavitel rozhodl, že se má zápočet provést za dobu delší tří let nebo naopak dobu zkrátit. V důvodové zprávě se připouští i možnost zápočet zcela zakázat. Dispozitivnost této úpravy nepochybně sleduje posílení vůle zůstavitele v tom, jak má být naloženo s jeho majetkem. Nezapočítávají se obvyklá darování k narozeninám, svátkům apod. Ve třetí skupině se budou odečítat ta plnění související se založením samostatné domácnosti, manželství nebo partnerství, s nástupem povolání nebo se založením podnikání, která nepominutelný dědic obdržel před zůstavitelovou smrtí. Spadají sem i plnění, která zůstavitel užil na úhradu dluhů

---

⁷⁹ tamtéž, str. 33

⁸⁰ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2014, str. 398

⁸¹ § 1659 NOZ

zletilého potomka. Není rozhodné, zda k úhradě dluhu došlo v posledních třech letech, i zde však má zůstavitel možnost započtení vyloučit. Pokud dojde ke vzniku práva reprezentace, započítá se potomku i to, co od zůstavitele bezplatně obdržel jeho předek.⁸²

4.4 Výplata povinného dílu

K vyplacení povinného dílu může přirozeně dojít teprve tehdy, je-li stanovena jeho výše. Jelikož je povinný díl dnes konstruován jako právo na výplatu finanční částky, kladu si otázku, zda např. při dědění nemovitosti toto nové pojetí povinného dílu bude představovat spravedlivé zadostiučinění pro opominuté nepominutelné dědice. Notářská praxe totiž často musí řešit situaci, kdy zůstavitel v závěti zůstavil nemovitý majetek druhé manželce a přitom opominul dítě z prvního manželství.⁸³ Dle nové úpravy již opominutý potomek nenabude podíl na děděných nemovitostech, nýbrž vznikne druhé manželce zůstavitele povinnost toto dítě vyplatit. S tím může být spojen problém nedostatku finančních prostředků. Určité řešení této svízelné situace může představovat ustanovení § 1654 odst. 1, druhá věta NOZ, které umožňuje soudu, aby povolil splátky na povinný díl nebo odložil jeho splatnost. Stanovuje se zde rovněž klasická podmínka, lze-li to na nepominutelném dědici rozumně požadovat a svědčí-li dědicům pro toto ulehčení závažné důvody. Domnívám se, že tyto důvody by se měly zkoumat vždy v konkrétním případě s přihlédnutím k majetkovým poměrům obou stran. Myslím si, že u osoby povinné, jež bude nezletilá, by takový odklad byl namíště např. do doby, než se stane výdělečně činnou.

Nepominutelný dědic se se svým právem na výplatu povinného dílu bude obracet k závětním dědicům, dědicům z dědické smlouvy nebo odkazovníkům, zvolil-li zůstavitel tyto dědické tituly jako řešení pro případ smrti. Tyto osoby přispějí k vyrovnání práva nepominutelného dědice poměrně dle čisté hodnoty svých podílů nebo odkazů (§ 1653 NOZ). Nic je však nenutí toto zatížení ve prospěch

---

⁸² § 1660 odst. 2, druhá věta a § 1661 odst. 2 NOZ

⁸³ Wawerka, K. Jaké dědické právo?. Ad Notam, 2004, č. 2, str. 40

nepominutelného dědice přijmout, neboť mohou dědictví odmítnout.⁸⁴ Pak by nastoupila zákonná dědická posloupnost. Zde připomínám, že může dojít pouze ke zkrácení povinného dílu nepominutelného dědice a na doplatku se budou podílet všichni zákonní dědicové. Pokud by z jejich strany došlo k odmítnutí dědictví, dojde k tomu, že se rovnou uvolní pozůstalost pro nepominutelného dědice.

---

⁸⁴ Dle § 1485 NOZ může smluvní dědic odmítnout dědictví jen tehdy, není-li to dědickou smlouvou vyloučeno.

5 Vydědění

5.1 Pojem

Vydědění (*exheredatio*) již mělo své nezanedbatelné místo a tradici v římském právu. Rozumíme jím projev vůle zůstavitele, kterým nepominutelnému dědici odnímá zcela nebo z části právo na povinný díl. Rozhodně patřím mezi zastánce ochrany nepominutelných dědiců. V životě ovšem nastávají situace, kdy musí být tato zvláštní ochrana korigována a děje se tak právě prostřednictvím institutu vydědění. Zamyslím-li se nad ustanovením § 1646 odst. 1, první věta NOZ, přičemž budu vycházet z jeho doslovného znění, nemohu dospět k jinému závěru, než že nepominutelný dědic je vyloučen pouze z práva na povinný díl či je v něm omezen, avšak samotné dědické právo mu zůstane zachováno. Tímto chápáním by však tento institut zcela ztratil svůj smysl, neboť vydědění zůstaviteli poskytuje možnost vyloučit z dědění toho nepominutelného dědice, jenž naplnil některý ze zákonem stanovených důvodů, a proto si z morálního hlediska nezasluhuje nabýt cokoli ze zanechaného majetku. Proto se musí ustanovení vyložit tak, že nepominutelný dědic ztrácí dědické právo i právo na povinný díl, což jsou dvě samostatná oprávnění.

Neprávníká veřejnost se někdy mylně domnívá, že lze vydědit manžela.⁸⁵ Dle OZ i NOZ však mohou být vyděděním postiženi pouze zůstavitelovy děti. Dle mého názoru je vydědění nezletilého potomka problematické a málo časté, avšak judikatura připouští, aby v době sepsání prohlášení o vydědění byl potomek nezletilý. Poté bude třeba v konkrétním případě zkoumat nejen to, naplnil-li svým chováním některý ze zákonných důvodů vydědění, ale také bude muset soud provést úvahu, zda s ohledem na jeho věk, rozumové schopnosti a volní vyspělost mohl rozpoznat následky jednání vůči zůstaviteli a ovládnout je. Rozhodující pak bude závěr, bylo-li možné takové chování

---

⁸⁵ Kolman, P. Vydědění dnes a dle nového občanského zákoníku [online]. bulletin-advokacie.cz, [cit. 15. 4. 2015]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/vydedeni-dnes-a-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku-noz?browser=mobi>>

vyklučující vydědění od potomka požadovat.⁸⁶ Dle OZ musel důvod vydědění existovat v době sepisu prohlášení o vydědění. Dnes je možné výkladem dovodit, že k naplnění skutkové podstaty vydědovacího důvodu může dojít až v době smrti zůstavitele.⁸⁷ Domnívám se, že by tato možnost měla doslovně vyplývat ze zákona, přesto lze na vrub nové úpravy přiznat, že tento posun lépe naplňuje samu podstatu vydědění.

Kdyby zůstavitel v prohlášení o vydědění uvedl jiné osoby, které by mohly dědit jako intestátní dědicové, bude toto prohlášení bez právních důsledků.⁸⁸ Chce-li zůstavitel zákonné dědice z dědického práva skutečně vyloučit, musí se vydat jinou cestou. Buď pořídí o veškerém svém majetku závěti ve prospěch jiných osob, nebo užít institutu tzv. negativní závěti dle § 1649 odst. 2 NOZ, jež má stejné účinky jako prohlášení o vydědění.

Jako většinu institutů dědického práva pojímá NOZ vydědění širěji než tomu bylo v OZ. S malými odchylkami NOZ přebírá důvody vydědění z ustanovení § 469a OZ, navíc přidává možnost vydědit nezpůsobilého dědice nebo dědice zadluženého a marnotratného. „Listina o vydědění“ se změnila pouze v názvu, dnes ji najdeme pod pojmem „prohlášení o vydědění“. K platnosti vydědění se již nevyžaduje výslovné uvedení jeho důvodu, jak tomu bylo v dřívějších občanských zákonících. Zůstavitel taktéž může potomka vydědit mlčky a po právu, když ho v závěti opomine (§ 1651 odst. 2 NOZ).⁸⁹ Nově zákon výslovně připouští možnost omezit nepominutelného dědice v právu na povinný díl, což se dříve dovozovalo pouze z judikatury. Novou úpravu vnímám ve skrze pozitivně, až na to, že podmínkou pro platnost vydědění již není uvedení jeho důvodu. Plně se ztotožňuji s názorem JUDr. P. Kolmana Ph.D.⁹⁰ Dle důvodové zprávy je účelem vydědění zbavit potomka práva na povinný díl nebo ho v tomto právu omezit, nikoli ho společensky denunciovat. Domnívám se, že v tom není takový rozdíl, protože společnost nebude na vyděděného potomka pohlížet lépe jen

---

⁸⁶ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 13. 11. 1998, sp. zn. 18 Co 310/98

⁸⁷ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2014, str. 359

⁸⁸ Mikeš, J., Muzikář, L. Dědické právo v teorii a praxi. Praha: Leges, 2011, str. 96

⁸⁹ § 1651 NOZ

„(2) Dopustil-li se ten, kdo byl opominut nikoli omylem, něčeho, co naplňuje zákonný důvod vydědění, hledí se na toto opominutí jako na vydědění učiněné mlčky a po právu.“

⁹⁰ Kolman, P. Vydědění dnes a dle nového občanského zákoníku [online]. bulletin-advokacie.cz, [cit. 15. 4. 2015]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/vydedeni-dnes-a-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku-noz?browser=mobi>>

z toho důvodu, že prohlášení o vydědění důvod neobsahovalo. Naopak si myslím, že odpadnutí této podmínky přinese do praxe spíše aplikační problémy.

Zásadní změnu vnáší NOZ do postavení potomků vyděděného nepominutelného dědice. V § 1646 odst. 3 NOZ jsou stanovena příslušná pravidla, jež platí pouze pro důvody obsažené v odst. 1 tohoto ustanovení. Pro důvod dle § 1647 NOZ byl stanoven jiný postup (viz dále). Opustila se dřívější možnost, podle níž mohl zůstavitel účinky prohlášení o vydědění vztáhnout i na potomky vyděděného. Dnes dochází k rozlišení na základě toho, přežije-li vyděděný zůstavitele či nikoli. Přežil-li vyděděný potomek zůstavitele, je stanoveno, že jeho děti jsou z dědického práva rovněž vyloučeny. Jde pouze o dispozitivní úpravu, zůstavitel v tomto směru může projevit odlišnou vůli. Pokud se vyděděný potomek úmrtí zůstavitele nedožije, jeho děti dědit budou, neprokáže-li se proti některému z nich samostatný vydědovací důvod.

5.2 Zákonné důvody vydědění

Exheredationes non sunt adiuvandae, neboli vydědění se nemá podporovat. Na této zásadě je vybudována konstrukce důvodů pro vydědění. Znamená to, že zákon poskytuje jejich taxativní výčet, který nesmí být doplňován extenzivním výkladem ani analogií.⁹¹ Dojde-li ke sporu, jehož předmětem bude otázka naplnění důvodu vydědění, je nutné vyložit právní jednání zůstavitele tak, aby co nejvíce respektovalo projevenou vůli, které se tím má dostat principiální ochrany.⁹²

5.2.1 První důvod dle § 1646 odst. 1 a) NOZ

Jako první důvod vydědění je v NOZ uveden případ, kdy potomek neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nouzi. Pod vlivem ABGB došlo k jeho zestručnění co do formulace, nikoli obsahu. Neposkytnutí pomoci v nouzi v sobě jistě nezahrnuje pouze nouzi finanční, ale i pomoc v nemoci a stáří, jak uváděl OZ. Vedle toho bude důvod

---

⁹¹ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2014, str. 355

⁹² Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 7. 11. 2012, sp. zn. I. ÚS 295/10

reálně dopadat na další situace, kdy potomek věděl, že je jeho rodič v nouzi a nepomohl mu, ačkoli měl možnost pomoc poskytnout a měl tak učinit. Pod pojem „nouze“ můžeme zahrnout případy, kdy rodič potřebuje pomoc v důsledku přírodních katastrof (požár, povodeň, zemětřesení), způsobení úrazu, ohrožení života nebo při nastalých psychických problémech v důsledku tíživých životních situací (např. ztráta manžela) apod..

Další pojem, který je nutné vyložit, je potřebná pomoc. V případě nemoci a stáří musí stav dosáhnout určitého stupně intenzity, kdy zůstavitel potřebuje pomoc jiné osoby, protože není sám schopen se o sebe postarat, nebo jen s velkými obtížemi. Nestačí tedy, je-li zůstavitel pouze nachlazený nebo dosáhl-li vysokého věku, přičemž je ale víceméně soběstačný.⁹³ Taktéž se musí konkrétně zkoumat, zda tu není jiná osoba, která má lepší možnost potřebnou pomoc poskytnout, např. manželka nebo jiný potomek, který se zůstavitelem žije ve společné domácnosti a pomoc mu fakticky poskytuje. V konkrétním případě bude tedy nutné zkoumat potřebnost pomoci na straně zůstavitele s přihlédnutím k objektivní možnosti vyděděného potomka takovou pomoc poskytnout. K naplnění důvodu vydědění nedojde např. v případě, kdy zůstavitel bude pomoc ze strany svého vyděděného dítěte kategoricky odmítat,⁹⁴ osoby sdílející se zůstavitelem společnou domácnost budou v poskytování pomoci potomku bránit nebo bude-li vyděděný potomek tak vážně nemocen, že by bylo vyloučeno, aby poskytoval pomoc někomu jinému. Omezené možnosti bude mít např. ten potomek, který se zdržuje v zahraničí nebo má v péči nezletilé dítě. Podmínka poskytnutí pomoci bude naopak splněna, obstará-li potomek zůstaviteli pomoc prostřednictvím jiné osoby, např. pečovatelky.

Ačkoli NOZ z formulace tohoto důvodu vypustil hledisko souladu s dobrými mravy, jsem přesvědčena, že i nadále bude při posouzení toho, zda došlo k naplnění vydědovacího důvodu nutné k nim přihlížet. V literatuře jsou dobré mravy definovány různě, obecně však jde o etické principy, jež mají zajišťovat soulad morálky a práva ve společnosti na daném místě a v určité době.

---

⁹³ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník: Velký akademický komentář. 1. sv., 1. vyd. Praha: Linde, 2008, str. 1181

⁹⁴ Nesnidal, J. Vydědění. Ekonom, 1997, č. 40, str. 40

5.2.2 Druhý důvod dle § 1646 odst. 1 b) NOZ

Další vydělovací důvod dopadá na situace, kdy potomek neprojevuje o zůstavitele opravdový zájem, jaký by jako potomek projevovat měl. Jak můžeme zjistit z rozsáhlé a vcelku ustálené judikatury, šlo o nejčastější důvod vydělení. Domnívám se, že nejspíš pouhým omylem došlo k vypuštění slova „trvale“, jinak je obsah shodný s důvodem uvedeným v § 469a odst. 1b) OZ. Bude tudíž jako doposud nutné posoudit, zda neprojevování opravdového zájmu představuje trvalý a nikoli přechodný stav. „Nestačí tedy jen jednorázové či krátkodobé neprojevení zájmu (např. vynechání pravidelné návštěvy doma či návštěvy v nemocnici, opomenutí výročí, opomenutí pozdravu z dovolené či pozdravu k Vánocům), ale je třeba, aby tento stav trval (potomek zůstavitele nenavštěvuje ani mu nepíše, nezajímá se o jeho zdravotní stav atd.).“⁹⁵

„Opravdový zájem“ popř. jeho trvalost jsou natolik neurčité a obecné formulace, že v praxi budí spíše nejistotu v tom, jak je vyložit. Samozřejmě není možné, aby se zůstavitel předtím, než sepíše prohlášení o vydělení, seznámil se soudní judikaturou a nastudoval přesný výklad těchto pojmů. Navíc si myslím, že každý z nás pocítuje nedostatek zájmu subjektivně a v jiné intenzitě. Někomu stačí, když se v rámci rodiny udržuje písemná nebo telefonická komunikace, někdo dává přednost osobním kontaktům nebo pravidelným setkáváním u příležitostí oslav apod.. I když u tohoto důvodu dobré mravy nebyly zmíněny ani v OZ, jsem toho názoru, že by pojmy měly být vykládány v jejich světle, ovšemže s přihlédnutím ke zvyklostem a vztahům v konkrétní rodině.⁹⁶

Ráda bych upozornila na rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, jímž došlo k rozšíření chápání tohoto důvodu vydělení. K jeho naplnění nemusí dojít jen pasivním chováním potomka k zůstaviteli, nýbrž také nevhodným aktivním konáním

---

⁹⁵ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník: Velký akademický komentář. 1. sv., 1. vyd. Praha: Linde, 2008 str. 1182

⁹⁶ „Druhý důvod OZ obsahuje neostrou formulaci, což vede k závěru, že v tomto případě bude konkrétní jednání potomka třeba posoudit nejen z hlediska obecného pojetí dobrých mravů ve společnosti, ale zohlednit také velikost, zvyklosti, sociální postavení, náboženské založení rodiny zůstavitele, zájem zůstavitele na udržování rodinných vztahů s potomkem apod.“ (Nález Ústavního soudu ze dne 7. 11. 2012, sp. zn. I. ÚS 295/10)

překračujícím trvale zásady společenské slušnosti.⁹⁷ Důležitou roli zde hraje i úmysl potomka, který ho vede k projevování zájmu. Jak judikoval Nejvyšší soud České republiky, pokud potomek podá návrh na zahájení řízení o zbavení způsobilosti k právním úkonům (dnes svéprávnosti) zůstavitele, aniž by úmysl směřoval k ochraně jeho zájmů, může to v konkrétním případě znamenat naplnění podmínek pro vydědění pro neprojevování opravdového zájmu.⁹⁸

V neposlední řadě je při posouzení důvodu vydědění namístě zkoumat, měl-li potomek reálnou možnost opravdový zájem projevit, tzn., stál-li vůbec zůstavitel o styk a udržování přirozených rodinných vztahů. K vydědění nedojde, pokud je zůstaviteli lhostejné, stýká-li se se svým potomkem, nebo dokonce přispěl-li sám k narušení příbuzenských vztahů.⁹⁹

Na závěr ještě připomenu judikovaný případ, v němž bylo stanoveno, že z tohoto důvodu lze potomka platně vydědit prohlášením sepsaným až po 1. 1. 1992.¹⁰⁰

5.2.3 Třetí důvod dle § 1646 odst. 1 c) NOZ

Jako třetí důvod NOZ uvádí odsouzení pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o potomkově zvrhlé povaze. Tento důvod zřejmě představuje největší změnu ve vydědovacích důvodech, neboť OZ v § 469a odst. 1 c) umožňoval vyděděním postihnout ty potomky, kteří byli odsouzeni pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku. Z tohoto velmi tvrdého ustanovení plyne, že dříve mohl zůstavitel vydědit potomka z důvodu, jehož povaha nespočívala v morálním opodstatnění. Mohlo jít např. o případ, kdy byl potomek podmíněně odsouzen k trestu odnětí svobody za rvačku.¹⁰¹ Jak uvádí důvodová zpráva k § 1646 NOZ, tento právní předpis se pod vlivem vládního návrhu Občanského zákoníku Československé republiky z roku 1937 vrací k myšlence morální taxace a vypouští kritérium délky

---

⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 5. 2007, sp. zn. 21 Cdo 688/2006

⁹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 9. 2009, sp. zn. 21 Cdo 1912/2008

⁹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 1. 2004, sp. zn. 30 Cdo 2214/2002

¹⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. 7. 2001, sp. zn. 21 Cdo 3028/2000: „Důvod k tomuto vydědění přitom může spočívat také v chování potomka vůči zůstaviteli, k němuž došlo v době před 1. 1. 1992, trvalo-li i po tomto datu.“

¹⁰¹ viz § 158 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

uloženého trestu.¹⁰² Nepominutelný dědic tedy nadále nemusí být odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku, může jít o trest kratší nebo může být ze strany trestního soudu povolen i podmíněný odklad výkonu trestu.¹⁰³ Tuto změnu hodnotím velice kladně, neboť jsem přesvědčena, že povaze dědického práva lépe odpovídá stanovení podmínek vydědění s ohledem na vztahy v rodině a nikoli na hranici trestu odnětí svobody.

Skutečnost, zda došlo ke spáchání trestného činu spáchaného za okolností svědčících o zvrhlé povaze nepominutelného dědice bude nutné dovodit z výroku či odůvodnění pravomocného odsuzujícího rozsudku ve věci samé. „Zvrhlou povahu pachatele je nutné posoudit nejen z hlediska obecné morálky, ale i se zřetelem k tomu, nakolik se konkrétní trestný čin dotýká zůstavitelovy cti a též důstojnosti a vážnosti jeho rodiny. Důvodová zpráva k NOZ trefně uvádí příklad: kdo byl sám odsouzen jako recidivista za opakované krádeže, těžko může vydědit potomka odsouzeného rovněž za krádež.“¹⁰⁴ Jsem toho názoru, že pokud nemá spáchaný trestný čin vliv na vztah mezi zůstavitelem a jeho potomkem, neměl by představovat důvod vydědění. Pozitivně hodnotím zmírnění tohoto důvodu, neboť se domnívám, že už nebude docházet ze strany zůstavitele k jeho tak častému zneužívání.

5.2.4 Čtvrtý důvod dle § 1646 odst. 1 d) NOZ

Posledním převzatým důvodem z OZ je případ, kdy potomek vede trvale nezřízený život. Zde pouze došlo ke změně pořadí slov „vede“ a „trvale“, obsah zůstal zcela zachován a opět se zde objevují neurčité pojmy. Nebude se tedy zřejmě nic měnit na výkladu i posuzování důvodnosti a intenzity pojmu „nezřízený život“. Jde o závažné negativní odchylky od obvyklého způsobu života, jimiž nepominutelný dědic ohrožuje sebe i svou rodinu. Podřadit sem můžeme např. alkoholismus, závislost na drogách či gamblerství, úmyslné vyhýbání se práci, potulku atd. Zásadním kritériem je zde znak

---

¹⁰² Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2014, str. ³⁵⁷

¹⁰³ tamtéž, str. 361

¹⁰⁴ Kolman, P. Vydědění dnes a dle nového občanského zákoníku [online]. bulletin-advokacie.cz, [cit. 15. 4. 2015]. Dostupné na <http://www.bulletin-advokacie.cz/vydedeni-dnes-a-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku-noz?browser=mobi>

trvalosti, nestačí jednotlivé pochybení nebo selhání. K interpretaci tohoto pojmu významně přispěl v roce 2011 Nejvyšší soud České republiky, když judikoval, že za vedení nezřízeného života lze považovat takové chování, jež vybočuje z rámce obecné představy chování v souladu s dobrými mravy. „O trvalé vedení nezřízeného života pak půjde v takových případech, kdy chování vyděděného bude vykazovat známky kontinuitnosti (tedy nikoli jen nahodilosti či ojedinělosti) a dlouhodobosti, kdy již zpravidla nebude možné očekávat návrat k běžnému způsobu života tak, jak je vnímán většinovou společností.“¹⁰⁵ V judikátu je zmíněna dobrá víra, ačkoli s tímto pojmem dřívější ani současné zákonné ustanovení nepracuje. Posouzení chování a život potomka musí spočívat v objektivních hlediscích, tedy by se nemělo přihlížet k prostředí, ze kterého potomek i zůstavitel pocházejí. Tento subjektivní prvek by způsobil nerovnost před zákonem, což je nepřípustné.

5.2.5 Dědická nezpůsobilost jako důvod vydědění

Nový vydědovací důvod, který představuje dědická nezpůsobilost je upraven v § 1646 odst. 2 NOZ.¹⁰⁶ Inspiraci pro jeho zavedení našli zákonodárci v § 770 ABGB.¹⁰⁷ Tento důvod zůstaviteli dovoluje vydědit i dědice, jenž je dle § 1481 NOZ nezpůsobilý dědit. Bude vyloučen z dědického práva z vůle zůstavitele a nikoli pro dědickou nezpůsobilost ex lege. Vzniká zde duplicita úpravy, která má však jasné opodstatnění. Hlavní snahou je zde předejít případným pochybnostem, prominul-li zůstavitel výslovně osobě její čin založený dědickou nezpůsobilostí. Jak uvádí komentář, § 1646 odst. 2 NOZ umožňuje dvojí výklad.¹⁰⁸ Buď důvody pro vydědění zahrnují pouze ty v § 1646 odst. 1 NOZ, nebo je možné, aby zůstavitel vydědil nezpůsobilého dědice i z důvodů dědické nezpůsobilosti. Srovnám-li znění současného § 1646 odst. 2 NOZ a tehdejšího § 770 ABGB, dospívám k názoru, že § 770 ABGB byl

¹⁰⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 11. 2011, sp. zn. 21 Cdo 190/2010

¹⁰⁶ § 1646

„(2) Zůstavitel může vydědit i nepominutelného dědice, který je nezpůsobilý dědit, a proto je z dědického práva vyloučen.“

¹⁰⁷ § 770 ABGB

„Vůbec může býti nepominutelnému dědici posledním pořizáním odňat povinný díl i pro takové činy, které činí dědice podle §§ 540-542 nehodným dědického práva.“

¹⁰⁸ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2014, str. 362

ve formulaci přesnější. S přihlédnutím k ABGB a důvodové zprávě mohou přisvědčit druhému výkladu, tzn., že důvody dědické nezpůsobilosti samy o sobě představují i důvody vydědění. (Blíže k dědické nezpůsobilosti v 6. kapitole).

5.2.6 Zadlužení a marnotratnost jako důvody vydědění

NOZ v § 1647,¹⁰⁹ opět pod vlivem ABGB, zavádí dva nové důvody vydědění. Pokud se nepominutelný dědic natolik zadluží, nebo počíná-li si tak marnotratně, že hrozí zmaření účelu dědického práva, tj. zachování hodnot do budoucna, může ho zůstavitel svým prohlášením vydědit. Na rozdíl od důvodů v § 1646 NOZ se toto vydědění nevztahuje na potomky vyděděného. Je zde vyjádřena myšlenka *exhereditio bona mente facta* (vydědění v dobrém úmyslu).

Nabízí se otázka, zda pouhé zadlužení má představovat důvod vydědění, nebo nemá-li se uplatnit subjektivní hledisko v tom smyslu, že se dědic zadlužil ze své viny např. propadnutím závislosti na alkoholu. Ze znění zákona spíše vyplývá objektivní fakt značného zadlužení nepominutelného dědice.¹¹⁰ Dle mého názoru i tak bude nutné brát v úvahu konkrétní okolnosti případu. Pokud zde bude zadlužený dědic, který však své dluhy splácí, přišlo by mi nespravedlivé, aby se na něj pohlíželo stejně jako na dlužníka, který své dluhy neumožňuje, ba naopak stále uzavírá nové úvěrové smlouvy apod. Zde se jistě otevře prostor pro judikaturu našich soudů, která přinese řešení v jednotlivých případech.

Marnotratnost dnes chápeme jako zbytečné utrácení, aniž by došlo k navrácení určité majetkové hodnoty. Zde bude záležet na subjektivním uvážení zůstavitele, zda nepominutelný dědic v konkrétním případě svým chováním za jeho života naplnil důvod marnotratnosti. Zůstavitel by měl mít důvodnou obavu, že po jeho smrti si bude nepominutelný dědic počínat tak marnotratně, že povinný díl, který by mu připadl, nezachová pro své potomky. Každý případ bude nutné posuzovat s přihlédnutím

---

¹⁰⁹ § 1647 NOZ

„Zůstavitel může vydědit i nepominutelného dědice, který je tak zadlužen nebo si počíná tak marnotratně, že tu je obava, že se pro jeho potomky nezachová povinný díl. Učinit to však může jen tak, že tento jeho povinný díl zůstává dětem tohoto nepominutelného dědice, popřípadě, není-li jich, jejich potomkům.“

¹¹⁰ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2014, str. 366

k majetkovým a sociálním poměrům v konkrétní rodině. Jinak si bude počínat potomek, který má lukrativní zaměstnání a jinak nezaměstnaný. Je samozřejmé, že člověk s vyššími příjmy si může dovolit utrácet větší částky a nebude to považováno za marnotratnost, naopak ten, který sotva uživí rodinu a nakupuje oblečení např. ve značkových obchodech, už by za marnotratného považován být mohl. Důvod marnotratnosti dle mého názoru nebude naplněn u potomka, jenž rozšiřuje svou sbírku vzácných obrazů, které po smrti připadnou jeho dětem. Opačně bude jistě pohlíženo např. na gurmána, který vynakládá všechny své prostředky na opulentní večeře v luxusních restauracích.

Konečné posouzení, zda došlo k naplnění podmínek zadlužení nebo marnotratnosti bude vždy spočívat na soudu. Ač nově zůstavitel v prohlášení o vydědění nemusí uvést vydědovací důvod, domnívám se, že právě v tomto případě by bylo namísto důvod uvést. Pokud totiž bude vyděděný potomek své vydědění popírat, přičemž zůstavitel v prohlášení důvod neuvedl, důkazní břemeno ponese dědic, jenž dědí za vyděděného. Uvede-li zůstavitel důvod vydědění, bude na vyděděném, aby prokázal, že tento důvod naplněn nebyl. S tím souvisí otázka, zda-li musí důvod existovat v době sepisu prohlášení. Z logiky věci plyne, že ano, jinak by zůstavitel žádné prohlášení nepsal. Může jít samozřejmě i o případ, že zadlužení nebo marnotratnost zatím nedosáhlo takové intenzity, ale s přihlédnutím k chování potomka lze očekávat, že v době smrti bude již důvod zcela naplněn. Půjde tak o podmíněné vydědění. Konečně musí být splněna podmínka, že se vyděděný dožije smrti zůstavitele. Využije-li zůstavitel možnost vydědit nepominutelného dědice dle § 1647 NOZ, ve druhé větě tohoto ustanovení se mu stanovuje podmínka, jak má naložit s povinným dílem vyděděného. Vzniká mu povinnost zůstavit povinný díl jeho potomkům a není-li jich, jejich dětem. Napadá mě otázka, jak se bude postupovat v případě, že nepominutelný dědic v době smrti zůstavitele žádné děti nemá. Lze přisvědčit výkladu, že vydědění z tohoto důvodu by bylo neplatné, neboť není možné splnit podmínku o zanechání povinného dílu potomkům vyděděného.¹¹¹ Jiná situace by nastala, kdyby bylo možné potomka vydědit z jiného důvodu.

---

¹¹¹ tamtéž, str. 368

5.3 Forma a obsah prohlášení o vydědění

Prohlášení o vydědění představuje projev vůle zůstavitele, který směřuje ke vzniku jednostranného právního jednání, jímž nepominutelnému dědici odnímá dědické právo. Vzhledem k tomu, že jde o jeden z druhů pořízení pro případ smrti, platí pro něj stejné formální náležitosti. V § 1649 odst. 1 NOZ je stanoveno, že prohlášení lze učinit, změnit nebo zrušit stejným způsobem, jakým se pořizuje nebo ruší závěť. Co se týče forem, prohlášení může obsahovat soukromá listina v holografní nebo alografní podobě nebo veřejná listina. Stále se upřednostňuje písemná forma, ale NOZ v § 1542 - § 1549 připouští postup s úlevami při pořizování závěti, kde dle § 1542 je možné pořídit i ústně. Stejně jako společná závěť, tak i společné prohlášení o vydědění je vyloučeno, neboť zde jde o osobní právo zůstavitele, jež nelze svěřit nikomu jinému. Prohlášení může být vedle samostatné listiny taktéž pojato do závěti. Protože však jde o dvě na sobě nezávislá jednání, jejich platnost bude vždy posuzována odděleně.

Co se týče obsahových náležitostí, měl by zůstavitel v prohlášení identifikovat vydědovaného jménem a příjmením, popř. příbuzenským poměrem. Nicméně toto už netvoří obligatorní náležitost prohlášení, neboť zde máme možnost vydědit potomka mlčky. Taktéž už nemusí být výslovně uveden důvod vydědění.¹¹²

Zásadní rozdíl oproti OZ spočívá v okamžiku existence důvodu vydědění. Dříve musel být naplněn v době sepsání prohlášení o vydědění, dnes postačí, dojde-li k jeho naplnění do okamžiku smrti zůstavitele. Tuto změnu nemohu než přivítat, neboť jsem toho názoru, že se i v tomto směru více respektuje vůle zůstavitele. Navíc se touto změnou předejde případným sporům o platnost vydědění, především z důvodů neprojevení opravdového zájmu a vedení nezřízeného života. Nezřídka se totiž nepominutelný dědic před soudem vydědění ubránil, když tvrdil, že sice v době sepsání prohlášení opravdový zájem neprojevoval, ale po několika letech se vztahy se zůstavitelem zlepšily do té míry, že považuje vydědění za neplatné. Tento postup se dle mého názoru příčí principu volnosti zůstavitele, který je tím oslaben a naopak nepominutelným dědicům se dostává daleko silnější ochrany.

---

¹¹² Blíže k této otázce v podkapitole 5.1.

6 Dědická nezpůsobilost

6.1 Pojem

Jedním z předpokladů dědické posoupnosti je existence způsobilého dědice.¹¹³ Tato osoba, která by mohla být povolána k dědění ze zákona nebo z pořízení pro případ smrti však může být za určitých okolností, nezávisle na své vůli i vůli zůstavitele z dědického práva vyloučena pro dědickou nezpůsobilost. Dědická nehodnost (incapacitas) způsobuje vyloučení toho dědice, který se dopustil činu, který zákon označuje jako důvod dědické nezpůsobilosti. Následkem spáchání takového činu dochází k tomu, že se osoba stane nehodnou z dědictví cokoli nabýt. Odporovalo by totiž zásadám spravedlnosti i morálky, kdyby její jednání zůstalo nepotrestáno. Již v římském právu byla známa obdoba tohoto institutu, jednalo se o odnětí dědictví (ereptorium).¹¹⁴ Pokud se dodatečně zjistilo, že se dědic provinil proti zůstaviteli nebo jeho poslední vůli, bylo mu dědictví odňato a poté připadlo státu. V literatuře se dědická nezpůsobilost ve smyslu 1481 - 1483 NOZ označuje jako relativní.¹¹⁵ Na nezpůsobilého dědice se hledí, jako by se nedožil úmrtí zůstavitele. Opakem je nezpůsobilost absolutní, jež spočívá v nemožnosti nabýt dědictví pro nedostatek právní osobnosti.¹¹⁶

---

¹¹³ viz podkapitola 2.4 Předpoklady dědění

¹¹⁴ Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M. Římské právo. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 299

¹¹⁵ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník: Velký akademický komentář. 1. sv., 1. vyd. Praha: Linde, 2008, str. 1172

¹¹⁶ § 15 NOZ

„(1) Právní osobnost je způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti.“

§ 16 NOZ

„Právní osobnosti ani svéprávnosti se nikdo nemůže vzdát ani zčásti; učiní-li tak, nepřihlíží se k tomu.“

§ 23 NOZ

„Člověk má právní osobnost od narození až do smrti.“

6.2 Dědická nezpůsobilost vs. vydědění

Stejně jako vydědění, i dědická nezpůsobilost vnáší do dědického práva nezanedbatelný morální prvek. Oba instituty slouží podobnému účelu, avšak jsou mezi nimi podstatné rozdíly. Pro přehlednost je rozdělím do čtyř skupin.

Předně k dědické nezpůsobilosti nedochází jako u vydědění z vůle zůstavitele, nýbrž nastává právě nezávisle na ní, a to přímo ze zákona. Taktéž nezáleží na zůstavitelově vědomí o tom, dopustil-li se dědic některého z uvedených činů. Jsou-li splněny zákonné předpoklady, osoba je z dědického práva vyloučena. S tím souvisí povinnost soudu přihlížet k důvodům dědické nezpůsobilosti z úřední povinnosti, nejen v řízení o pozůstalosti, ale také v případném pozdějším sporném řízení před soudem.¹¹⁷

Druhá odlišnost spočívá v okruhu subjektů, kterého se může dědická nezpůsobilost dotýkat. Na rozdíl od vydědění, jež postihuje pouze nepominutelné dědice, dědicky nezpůsobilým může být jakýkoli dědic, tedy povoláný zákonem i závětí, může jít jak o osobu fyzickou, tak i právnickou.¹¹⁸ NOZ v § 1594 odst. 1, druhá věta vyžaduje, aby byl odkazovník dědicky způsobilý, ačkoli dle § 1477 odst. 2 NOZ není dědicem. Nezpůsobilý dědic nemůže dědit, nemůže se tudíž stát ani odkazovníkem. Dojde-li k situaci, že dědic nebude chtít odkazovníkovi splnit odkaz s poukazem na jeho nezpůsobilost, bude se ten muset obrátit na soud, který bude tuto otázku řešit jako předběžnou ve sporu o vydání odkazu.¹¹⁹ Co se týče nového dědického titulu, jímž je dědická smlouva, NOZ u smluvního dědice, na rozdíl od odkazovníka výslovně podmínku dědické způsobilosti nestanovuje. Jsem toho názoru, že se tento institut uplatní i u dědické smlouvy. Pokud by měl smluvní dědic nedostatek dědické způsobilosti, nemůže dědickou smlouvu vůbec uzavřít. Dojde-li ke vzniku dědické nezpůsobilosti až po uzavření smlouvy, pro následnou nemožnost plnění závazek z této smlouvy zanikne.¹²⁰

---

¹¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 3. 2013, sp. zn. 21 Cdo 3423/2011

¹¹⁸ Dědicky nezpůsobilou bude tehdy, dopustí-li se trestného činu uvedeného v § 7 zákona č. 418/2011 Sb. trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁹ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, str. 35

¹²⁰ § 2006 NOZ

Třetí rozdíl spočívá ve zhojení překážek dědění v důsledku dědické nezpůsobilosti popř. vydědění. K zániku dědické nezpůsobilosti dnes NOZ vyžaduje výslovné prominutí zůstavitele.¹²¹ U vydědění výslovné prominutí nestačí, chce-li zůstavitel zhojit důsledky vydědění, musí prohlášení o vydědění změnit nebo zrušit. „Lze shrnout: u vydědění má postižený šanci dědit, pokud se zůstavitel zachová pasivně, tj. nesepíše listinu o vydědění. Pokud nastane dědická nezpůsobilost, může dotyčný dědit, pokud se zůstavitel zachová aktivně, tj. že mu jeho čin odpustí, což ovšem nemusí ve vlastním slova smyslu představovat aktivní čin.“¹²²

Konečně poslední rozdíl spočívá v rozsahu účinků. Zatímco vyděděný potomek může být ve svém povinném dílu třeba jen zkrácen, nastane-li dědická nezpůsobilost, pozbývá dědic svého dědického postavení, neboť rozsah účinků dědické nezpůsobilosti nelze omezit.¹²³

6.3 Důvody dědické nezpůsobilosti

Výčet důvodů dědické nezpůsobilosti je upraven taxativně v ustanoveních § 1481 a § 1482 NOZ. První dva důvody jsou převzaty z OZ, ze strany zákonodárce došlo pouze k rozvedení a upřesnění strohých formulací. NOZ navíc přidává dva důvody nové, které v dřívější úpravě výslovně stanoveny nebyly.

6.3.1 Čin povahy úmyslného trestného činu

Zákonodárce do prvního důvodu dědické nezpůsobilosti zakomponoval hned dvě zásadní změny oproti velmi strohému § 469 OZ. Nově ke vzniku dědické nezpůsobilosti postačí, dopustí-li se dědic činu povahy úmyslného trestného činu. Dřívější úprava vyžadovala, aby byl spáchán úmyslný trestný čin. Nově bude tedy

---

„(1) Stane-li se dluh po vzniku závazku nesplnitelným, zaniká závazek pro nemožnost plnění. Plnění není nemožné, lze-li dluh splnit za ztížených podmínek, s většími náklady, s pomocí jiné osoby nebo až po určené době.“

¹²¹ viz podkapitola 6.4

¹²² Králová, J., Eck, L. Dědická nezpůsobilost. Ad Notam, 2004, č. 2, str. 35

¹²³ tamtéž

možné postihnout i ty případy, kdy se činu dopustí osoba trestně neodpovědná, např. pro nedostatek věku nebo proto, že nemohla rozpoznat protiprávnost takového činu nebo ovládat své jednání.¹²⁴ Tato úprava je dle mého názoru vhodnější především v situacích, kdy např. čtrnáctiletý vnuk pro „pár korun“ zavraždí své prarodiče. Dle TZ bude trestně neodpovědný, avšak dle NOZ naplní důvod dědické nezpůsobilosti a tudíž bude vyloučen z dědického práva.¹²⁵ Musí jít o čin spáchaný za života zůstavitele.

S mým příkladem souvisí druhá přínosná změna, jež spočívá v rozšíření okruhu osob, vůči nimž musí být namířen čin povahy úmyslného trestného činu. OZ výslovně a taxativně vyjmenovával zůstavitele, jeho manžela, děti a rodiče. NOZ okruh neomezuje pouze na první stupeň, jednání může směřovat proti jakémukoli potomku nebo předku, úprava tím dopadá i na zůstavitelovy prarodiče a pravnuky. Taktéž došlo k vyjasnění postavení registrovaného partnera. Dle společného ustanovení § 3020 (část pátá NOZ) má registrovaný partner v části první, třetí a čtvrté obdobné postavení jako manžel, tudíž i v dědickém právu.

Na první pohled se může zdát, že se tento důvod dědické nezpůsobilosti překrývá s vydědovacím důvodem dle § 1646 odst. 1 c) NOZ. Podstatným kritériem oddělujícím obě jednání je, že k naplnění důvodu vydědění se vyžaduje vydání odsuzujícího rozsudku a k tomu, aby se dědic stal dědicky nezpůsobilým postačí, spáchá-li uvedený čin. Rozdílem je samozřejmě i definice trestného činu. K naplnění dědické nezpůsobilosti z tohoto důvodu se vyžaduje čin povahy úmyslného trestného činu. U vydědění jde o trestný čin spáchaný za okolností svědčících o zvrhlé povaze pachatele.

---

¹²⁴ Nepříčetnost dle § 26 TZ.

¹²⁵ „Otázka dědické nezpůsobilosti je otázkou občanskoprávní a nikoli otázkou trestní odpovědnosti. Bylo by bezpochyby v rozporu s dobrými mravy (§ 3 obč. z.), aby se prosadilo subjektivní dědické právo dědice, který sice nedovrší patnácti let a není proto trestně odpovědný, ale dopustil se skutku, který je podle trestního zákona závažným trestným činem, ačkoli byl schopen ovládnout své jednání a posoudit jeho následky (srov. též § 422 odst. 1 obč. z.). Viz také návrh nového občanského zákoníku v části IX. Lex ferenda.“ (Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník: Velký akademický komentář. 1. sv., 1. vyd. Praha: Linde, 2008, str. 1174)

6.3.2 Zavrženíhodný čin proti zůstavitelově poslední vůli

Jak uvádí důvodová zpráva k NOZ, druhá skutková podstata dědické nezpůsobilosti se nemá omezovat pouze na projev zůstavitelovy poslední vůle, nýbrž na poslední vůli vůbec.¹²⁶ Zůstavitel však svou vůli neprojevuje pouze v pořízeních pro případ smrti,¹²⁷ ale také v dalších listinách, jejichž obsah je taktéž chráněn. Jde např. o prohlášení o vydědění, smlouvu o zřeknutí se dědického práva, příkaz k započtení apod., a logicky sem spadají i listiny o odvolání těchto jednání. V této souvislosti mě napadá otázka, co když projev vůle nebude splňovat všechny formální náležitosti, avšak bude z něj patrné, že jde o poslední vůli zůstavitele. Uvedu příklad: Nevidomý zůstavitel pořídí závěť ve formě soukromé listiny, přičemž svou vůli projeví pouze před dvěma svědky.¹²⁸ Poté ji najde jeho syn a zničí ji. Domnívám se, že i když by byla závěť pro nedostatek formy spočívající v nedostatečném počtu svědků neplatná, takový syn by měl být pro dědickou nezpůsobilost z dědického práva vyloučen. Svě přesvědčení opírám o skutečnost, že NOZ daleko více chrání vůli zůstavitele a navíc se snaží omezit formální požadavky kladené na pořízení závěti.¹²⁹

Ustanovení § 1481 NOZ pak demonstrativně uvádí takové činy, jež se považují za zavrženíhodné. Jsou jimi donucení nebo lstivé svedení k projevu poslední vůle, jeho překažení, zatajení, zfalšování, podvržení nebo úmyslné zničení. Z tohoto výčtu je patrné, že musí jít o dědicův záměr, tedy úmyslné jednání. Usuzovat na zavrženíhodný čin můžeme např. z intenzity působení na zůstavitele, z motivace nebo formy nátlaku. Na rozdíl od prvního důvodu, kde ke spáchání činu muselo dojít za života zůstavitele, zde k popsání jednání může dojít i po jeho smrti.

---

¹²⁶ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, str. 25

¹²⁷ § 1491 NOZ

„Pořízení pro případ smrti jsou závěť, dědická smlouva nebo dovětek.“

¹²⁸ § 1535 NOZ

„(1) Je-li zůstavitel nevidomý, projeví poslední vůli před třemi současně přítomnými svědky v listině, která musí být nahlas přečtena svědkem, který závěť nepsal. Zůstavitel před svědky potvrdí, že listina obsahuje jeho poslední vůli.“

¹²⁹ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, str. 74

6.3.3 Nezpůsobilý manžel

Třetí důvod je obsažen v § 1482 odst. 1 NOZ. Dle něho bude ze zákonné dědické posloupnosti vyloučen manžel, dopustil-li se vůči zůstaviteli činu naplňujícího znaky domácího násilí za podmínky, že v tomto důsledku podal zůstavitel návrh na zahájení řízení o rozvod manželství a toto řízení v době smrti zůstavitele dosud probíhá. Podal-li by návrh druhý z manželů, k dědické nezpůsobilosti by nemohlo dojít. Na rozdíl od předchozí právní úpravy zákon výslovně tento důvod uvádí, ačkoli i dříve, dopustil-li se manžel trestného činu naplňujícího znaky domácího násilí, byl z dědického práva dle § 469 OZ vyloučen. Pokud však fyzické útoky nedosahovaly takové intenzity, která je vyžadována k naplnění skutkové podstaty trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí,¹³⁰ k vyslovení dědické nezpůsobilosti nedošlo. Tento důvod se od předchozích dvou liší především tím, že zde může být z dědění vyloučen pouze manžel a navíc pouze ze zákonné dědické posloupnosti. Bude-li si zůstavitel přát, aby po něm manžel dědil, nic mu nebrání povolát ho dědickou smlouvou nebo závětí.

Podmínka probíhajícího řízení o rozvod manželství zahájeného zůstavitelem s sebou ovšem přináší jistý problém. Spočívá v tom, že zpravidla toto řízení bude z důvodu úmrtí manžela zastaveno bez rozhodnutí ve věci. „Důvodová zpráva uvádí, že v takovém případě je zřejmé, že manželství je rozvráceno z příčin na straně druhého manžela. To ovšem nelze předem vědět, když o tom neproběhlo řízení,...“¹³¹ S tím musím rozhodně souhlasit. Dle mého názoru tedy nebude uvedení důvodu domácího násilí v návrhu stačit, ale bude muset být prokázán. Na druhou stranu, zjistí-li se, že se manžel na zůstaviteli dopouštěl domácího násilí, dědit nebude již z důvodu dle § 1481 NOZ, prokáže-li se, že jeho jednání naplnilo čin povahy úmyslného trestného činu.

Ustanovení § 1483 NOZ z dědění taktéž vylučuje potomky nezpůsobilého manžela. Zde dle mého názoru došlo k pochybení na straně zákonodárce, když v textu zákona není výslovně uvedeno, že se jedná výlučně o potomky pozůstalého manžela, které zůstavitel ani neosvojil. K tomuto problému se vyslovuje pouze důvodová zpráva,

---

¹³⁰ § 199 TZ

¹³¹ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, str. 34

což mi přijde vzhledem k závažnému důsledku vyloučení z dědického práva těchto osob nedostatečné.

6.3.4 Nezpůsobilý rodič

Čtvrtý důvod míří na případy, kdy soud rodiče zbavil rodičovské odpovědnosti pro její zneužívání nebo proto, že rodič její výkon zneužíval nebo z vlastní viny závažným způsobem zanedbával. Nespornou výhodou oproti předchozímu důvodu je existence rozsudku soudu. Takový rodič nebude po svém dítěti dědit dle zákonné dědické posloupnosti. Opět jde o specifický důvod, neboť jím zákonodárce chrání osoby, jež nemohou pořizovat pro případ smrti, zejména pro nedostatek svéprávnosti. Rodičovská odpovědnost vzniká narozením a zaniká dosažením plné svéprávnosti.¹³² Poté dítě může svého nezpůsobilého rodiče k dědění povolat dědickou smlouvou nebo závětí, přestože důvod dědické nezpůsobilosti dosažením plné svéprávnosti nezaniká.

6.4 Výslovné prominutí zůstavitele

Úprava v OZ připouštěla odstranění důsledků dědické nezpůsobilosti na základě odpuštění zůstavitele. Úkon mohl být výslovný, ale dle interpretace § 469 OZ i konkludentní. NOZ zareagoval na poznatky z praxe a stanovuje dnes přesnější pravidlo, dle něhož musí být prominutí zůstavitele učiněno výslovně. Z toho plyne nezbytná vědomost zůstavitele o činu zakládajícího dědickou nezpůsobilost, přesto však z nějakého důvodu chce, aby takový dědic dědil. Vyžaduje se, aby byl prominut konkrétní čin. Není proto možný generální pardon, zůstavitel musí promíjet činy, o kterých skutečně ví. Z textu zákona lze dovodit, že zůstavitel může prominout i čin povahy úmyslného trestného činu. Toto pojetí vychází ze základní zásady dědického práva, že rozhodující je vůle zůstavitele. NOZ ovšem mlčí ohledně formy, ve které by mělo být výslovné prominutí učiněno. Domnívám se, že nejlepším postupem by bylo promítnout ho do závěti, kde zůstavitel povolá tohoto dědice k dědění. Lze jistě užít

---

¹³² § 858 NOZ

i dovětku, kde mu důvod nezpůsobilosti zůstavitel výslovně promine a tím mu tak otevře cestu k dědění dle zákonné dědické posloupnosti. Vzhledem k tomu, že se nevyžaduje ani písemná forma, lze jistě užít ústní formu, která platí při úlevách při pořizování závětí.¹³³ Vždy bude rozhodující obsah prominutí. Musí z něj vyplývat, že zůstavitel o činu věděl a přesto tento konkrétní čin dědici výslovně prominul. Dle dřívější úpravy se dovozovalo, že jednou učiněné prominutí je neodvolatelné. NOZ na tuto otázku opět výslovně neodpovídá, dle mého názoru by měl být dosavadní výklad o neodvolatelnosti zachován. Pokud by si přece jen zůstavitel své výslovné prominutí konkrétního činu rozmyslel, může vždy při splnění podmínek dědice pro tentýž důvod vydědit.

---

¹³³ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, str. 29

7 Instituty související s právy nepominutelných dědiců

V této kapitole přiblížím institut práva některých osob na zaopatření a svěrenské nástupnictví, které úzce souvisí s ochranou nepominutelných dědiců. Jedná se o nové instituty, jež předchozí právní úprava neznala. Jak již vyplývá z názvu kapitoly, zaměřím se pouze na práva plynoucí z těchto institutů ve vztahu k nepominutelným dědicům.

7.1 Právo některých osob na zaopatření

Právo některých osob na zaopatření se do našeho právního řádu vrátilo po více jak šedesáti letech. V této věci se navazuje především na historické úpravy obsažené v § 795 a § 796 ABGB a ve vládním návrhu Občanského zákoníku Československé republiky z roku 1937. Na úvod si dovoluji poznamenat, že platný právní řád obsahuje řadu právních institutů, které citované úpravy z roku 1811 a 1937 neznaly nebo neupravovaly a které osobám uvedeným v § 1665 - 1669 NOZ poskytují právo na určité zaopatření či zajištění. Jde o instituty společného jmění manželů nebo vyživovací povinnosti, vedle nich jistě i nejrůznější dávky plynoucí z práva sociálního zabezpečení.¹³⁴ V první polovině 19. stol. žádný z těchto institutů neexistoval a to bylo hlavním důvodem, proč se právo na zaopatření některých osob upravilo v občanském právu.¹³⁵ Kloním se k názoru odborné veřejnosti, že tato úprava jde v dnešní době nad rámec smyslu dědického práva, vezmeme-li v úvahu, že si lidé zajišťují příjem svou prací či pobírají dávky ze sociálního systému. Přesto však nelze zatím odhadnout, jak četně bude toto právo ze strany vyjmenovaných osob uplatňováno.

Právo na zaopatření přísluší nepominutelným dědicům, manželovi a rodičům zůstavitele. Zaopatření dle § 1669 NOZ pak náleží osobám, požívaly-li bezplatné zaopatření v zůstavitelově domácnosti před jeho smrtí. Práva, jež jsou v šestém dílu

---

¹³⁴ např. příspěvek na péči dle zákona o sociálních službách, státní sociální podporu dle zákona o státní sociální podpoře nebo dávky plynoucí ze systému pomoci v hmotné nouzi dle zákona o pomoci v hmotné nouzi

¹³⁵ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2014, str. 144

NOZ těmto osobám garantována, nabývají přímo ze zákona a v pravém slova smyslu se nejedná o dědice.¹³⁶ Zařazení manžela a rodičů mezi osoby mající právo na určité zaopatření můžeme chápat jako kompromisní řešení toho, že nebyly pojaty do okruhu nepominutelných dědiců. Domnívám se, že v souvislosti s tímto institutem dochází k omezení zůstavitelovy volnosti v rozhodování o majetku pro případ smrti, i když se autoři NOZ snažili naopak jeho volnost posílit.

NOZ v § 1665 za splnění určitých podmínek přiznává tomu, kdo by byl nepominutelným dědicem, tj. dětem zůstavitele, resp. jeho potomkům právo na nutnou výživu. Základní podmínkou je, že se potomku nutná výživa nedostává a není schopen sám se živit např. v důsledku nepříznivého zdravotního stavu. Zákon přesně nestanovuje, co by měla nutná výživa zahrnovat, zřejmě půjde o stravu v určité kvalitě a množství, jíž je třeba k životu, zajištění ubytování a lékařské péče odpovídající zdravotnímu stavu. Objem nutné výživy je omezen a dosahuje nejvýše částky rovnající se hodnotě povinného dílu. Další podmínkou je, že nepominutelný dědic nedědí a nemá právo na povinný díl. K tomu může dojít, je-li potomek vyděděn, je-li dědicky nezpůsobilý, zřekl-li se dědictví i povinného dílu, odmítl-li dědictví a nevyhradil si povinný díl nebo se dědictví vzdal. Třetí podmínka spočívá v tom, že na místo tohoto nepominutelného dědice při dědění ze zákona nevstupují jeho děti. Toto považuji za rozumný krok, neboť lze vzhledem k zásadám humanity předpokládat, že by se toto dítě mělo o svého předka postarat, vstupuje-li v dědění na jeho místo.

7.2 Svěřenské nástupnictví

Mezi jinými instituty, které se vstupem SOZ v platnost vymizely z českého dědického práva bylo i svěřenské nástupnictví. Ve snaze co nejvíce respektovat svobodnou vůli zůstavitele, zákonodárce pod vlivem historické úpravy dědické substituce tento institut opětovně zavádí v ustanoveních § 1512 – 1524 NOZ. Vzhledem k tomu, že pro OZ bylo svěřenské nástupnictví zcela neznámým pojmem, domnívám se,

---

¹³⁶ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, str. 407

že jeho znovuzavedení v praxi způsobí řadu situací, jejichž řešení jistě pomůže nastínit komentář k ABGB nebo prvorepubliková judikatura.

7.2.1 Svěřenské nástupnictví a náhradnictví

Náhradnictví a svěřenské nástupnictví představují obvyklé instituty spadající do dědického práva. Úzce se sebou souvisejí, mají řadu společných rysů, avšak ve své podstatě se zásadně odlišují. Pro oba platí, že zůstavitel svému dědici ustanovuje další osobu, která ho za určitých podmínek v dědění nahradí. V případě, že by ustanovený dědic z jakéhokoli důvodu dědit nemohl nebo nechtěl, zůstavitel tomuto dědici ustanoví náhradníka. U svěřenského nástupnictví zůstavitel svému dědici ustanovuje nástupce, který v určitých případech nastoupí na jeho místo. Hlavní rozdíl obou institutů spočívá v počtu osob, které budou po zůstaviteli dědit. Při náhradnictví dědí pouze jedna osoba, buď dědic nebo náhradník, popř. žádný z nich. Naproti tomu dědictví při svěřenském nástupnictví může nabýt dědic i jeho nástupce, nikoli však ve stejnou dobu.

Náhradnictví se v literatuře označuje termínem vulgární substitute a v NOZ je upraveno v ustanoveních § 1507 - 1511. „Tvoří jakousi zůstavitelovu dědickou posloupnost, kterou stanoví pořadí, v jakém mají nabývat jednotlivé osoby dědictví v případě, kdy někdo z dědiců či náhradníků nedědí. Náhradnictví tak tvoří jakousi alternativu k zákonné dědické posloupnosti, kde jednotlivé skupiny „náhradníků" určuje přímo zákon: nejprve přichází první třída dědiců (první dědic), nedědí-li žádný z dědiců v první třídě, dědí dědici ve druhé třídě atd., až do šesté dědické třídy, poté přichází v úvahu odkazovníci jako zákonní dědicové a nakonec, není-li žádný dědic, případně pozůstalost státu.“¹³⁷ Náhradnictví vzniká na základě zůstavitelem projevené vůle v pořízení pro případ smrti. Podobné účinky, jež nastávají u náhradnictví by se daly přiznat i akrescenci dědických podílů¹³⁸ jako zákonné formě náhradnictví. Zde se však k vyvolání účinků nevyžaduje vůle zůstavitele jako u skutečného náhradnictví.

Úpravu svěřenského nástupnictví (fideikomisární substitute) obsahují § 1512 - 1524 NOZ. Toto nástupnictví může vzniknout pouze na základě pořízení zůstavitele

---

¹³⁷ Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2014, str. 156

¹³⁸ tamtéž, str. 155

projeveného buď v dědické smlouvě nebo závěti. Podstatou je závazek dědice, jenž dědictví přijal, přenechat pozůstalost nebo její část následnému dědici (svěřenskému nástupci), nastane-li událost stanovená v pořízení pro případ smrti. To tedy znamená, že nejprve bude dědit tzv. přední dědic a posléze tzv. dědic následný. Hlavním rysem je, že přední dědic i svěřenský nástupce jsou zůstavitelovými dědici a to z jeho vůle, každý se jím však stává v jiný okamžik. Může však nastat i případ, kdy bude dědit přímo následný dědic za podmínky, že přední dědic z jakéhokoli důvodu dědit nebude.¹³⁹ Dojít k tomu může na základě pravidla obsaženého v § 1512 odst. 2 NOZ, jež stanoví, že bude-li zůstavitelovo nařízení neurčité natolik, že z něj nebude možné zjistit, povolal-li náhradníka nebo svěřenského nástupce, jeho nařízení se považuje za povolání náhradníka. Z toho vyplývá, že náhradnictví zde má před svěřenským nástupnictvím přednost. Pokud se bude chtít zůstavitel vyhnout situaci, kdy jako přední dědic nastoupí dědic ze zákonné dědické posloupnosti, musí rovněž tohoto předního dědice povolat dědickou smlouvou nebo závětí. Důsledkem by totiž mohlo být odmítání dědictví všemi zákonnými dědici, až by nakonec nastoupil stát.¹⁴⁰

Vzhledem k zaměření diplomové práce se v posledních dvou podkapitolách zaměřím pouze na svěřenské nástupnictví ve vztahu k potomkům zůstavitele.

7.2.2 Svěřenské nástupnictví zřízené nezletilému dítěti

Ustanovení § 1517 NOZ míří na situace, kdy přední dědic není pro nedostatek věku způsobilý pořizovat pro případ smrti. Zůstaviteli se zde nabízí možnost nařídít svému nezletilému potomkovi svěřenské nástupnictví, aby odvrátil nebezpečí, že po smrti tohoto dítěte nastoupí osoby mimo zůstavitelovu rodinu nebo pozůstalost jako odúmrt' případně státu. Domnívám se, že dítětem nezpůsobilým v době smrti zůstavitele dle tohoto ustanovení je myšleno pouze dítě mladší 15 let, neboť je zde samostatné ustanovení § 1519 NOZ.¹⁴¹ V tomto případě svěřenské nástupnictví zanikne co do

---

¹³⁹ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, str. 100

¹⁴⁰ tamtéž, str. 98

¹⁴¹ § 1519 NOZ

rozsahu povinného dílu nejčastěji v okamžiku, kdy zůstavitelovo dítě, jemuž bylo svěřenské nástupnictví nařízeno, dovrší patnáct let věku.

7.2.3 Svěřenské nástupnictví zřízené dítěti, které nemá potomky

„Další pohnutkou, pro kterou se zůstavitel může rozhodnout zřídit svěřenské nástupnictví, může být případ, kdy jeho dítě dosud nemá potomka.“¹⁴² Svěřenské nástupnictví dle § 1518 NOZ pak zaniká, zanechá-li toto dítě potomka způsobilého dědit. Rozhodnou skutečností je, že v době smrti zůstavitelova dítěte tu jsou nějací jeho potomci, na které může dědictví přejít. Pro takto zřízené nástupnictví není naopak podstatné, rozhodne-li se tento další zůstavitelův potomek dědictví odmítnout.

„Povolal-li zůstavitel svěřenského nástupce osobě, která není způsobilá pořizovat pro omezení svéprávnosti, zanikne svěřenské nástupnictví navždy, nabude-li tato osoba pořizovací způsobilost, ledaže zůstavitel projevil jinou vůli.“

¹⁴² Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2014, str. 169

8 Závěr

Ve své diplomové práci jsem si stanovila prvotní cíl - komplexně a uceleně shrnout problematiku hmotněprávního postavení speciální kategorie dědiců, tzv. dědiců nepominutelných. Protože od účinnosti NOZ neuplynul ještě ani rok a půl, považovala jsem za vhodné srovnat platnou úpravu dědického práva s úpravou v již zrušeném OZ. Během měsíců, kdy tato práce vznikala mi bylo mnohokrát potvrzeno, že jsem si zvolila téma, které je velice přitažlivé a vcelku rozsáhlé. Jak už jsem předoslala v úvodu, zahrnuje v sobě řadu navazujících a souvisejících institutů, o jejichž výklad jsem se rovněž pokusila. Na prvním místě jde jistě o právo na povinný díl, dále vydědění, dědickou nezpůsobilost a v poslední kapitole jsem stručně pojednala o dvou nových institutech, jimiž je právo některých osob na zaopatření a svěřenské nástupnictví.

Téma komparace dvou výše zmíněných úprav pro mne bylo velmi poučné. Dospěla jsem k závěru, že NOZ do dědického práva přináší na jedné straně řadu zásadních změn, v některých směrech dochází pouze ke zpřesnění mnohdy strohých formulací. Nejvýznamnější změny se jistě dotkly institutů práva na povinný díl, vydědění a dědické nezpůsobilosti v tom směru, že NOZ výslovně zavádí dva nové důvody.

NOZ zásadním způsobem proměnil pojetí povinného dílu. Dnes představuje peněžní pohledávku, kterou má nepominutelný dědic vůči ostatním dědicům. S tím souvisí velký přínos spočívající v tom, že opominutí potomka v posledním pořízení již nebude znamenat relativní neplatnost tohoto pořízení, nýbrž vznikne opominutému právo domáhat se výplaty povinného dílu v penězích. Z tohoto pojetí plyne větší respekt k zůstavitelově poslední vůli, přičemž tuto tendenci můžeme nalézt napříč celým dědickým právem. Druhá změna spočívá ve zkrácení povinného dílu jak u nezletilých, tak i zletilých potomků. Především kladně hodnotím snížení povinného dílu u nezletilých, nyní již nemají právo na povinný díl ve výši celého zákonného podílu. Tato změna zamezí situacím, kdy má zůstavitel pouze nezletilé děti a nemůže pořádit pro případ smrti jinak, než že veškerý majetek zůstává těmto dětem.

V institutu vydědění došlo ke dvěma změnám, přičemž jednu hodnotím pozitivně, druhá dle mého názoru spíše představuje negativum. Zaprvé vydědovací

důvod nemusí existovat v době sepisu prohlášení o vydědění, nýbrž musí být naplněn v době smrti zůstavitele. Mnou spatřované negativum spočívá v tom, že v prohlášení o vydědění nově nemusí být uveden vyděd'ovací důvod. Dospěla jsem k závěru, že tento přístup vnese do praxe spíše problémy, neboť se ztíží případné dokazování, kterého se zůstavitel jako svědek již nemůže účastnit.

Přestože NOZ daleko více ctí základní zásadu dědického práva, totiž svobodnou vůli zůstavitele, zavedením institutu práva některých osob na zaopatření dle mého názoru naopak dochází k jejímu omezení. Za splnění stanovených podmínek vzniká nepominutelnému dědici nárok na nutnou výživu, i když nemá právo na povinný díl.

Když jsem se začala tématem dědického práva zabývat, bylo na první pohled zřejmé, že OZ je v této oblasti velice stručný. To vyžadovalo ze strany doktríny i soudů rozsáhlý výklad. NOZ je naproti tomu obsáhlý, v některých směrech možná až příliš. Upravuje však řadu výkladových pravidel, která jsou přínosná nejen pro zůstavitele, protože si může lépe představit, co se stane po smrti s jeho majetkem, ale i pro odborníky v praxi. Diplomová práce má pouze hmotněprávní zaměření, proto zde nemohu hodnotit provázanost NOZ s procesněprávními předpisy. Ta je dle mnohých odborníků nedostatečná a zatím vnímána jako největší slabina NOZ.

Ačkoli je NOZ mnohem obsírnější, logicky nemůže postihnout všechny případy, které mohou v životě nastat. V průběhu práce jsem se tyto situace, které NOZ výslovně neupravuje snažila postihnout a nastínit jejich případná řešení. Ke slovu se zde samozřejmě dle četnosti takových případů v praxi dostane budoucí judikatura.

V neposlední řadě NOZ reaguje na rozvoj sociálních poměrů ve společnosti a požadavky praxe, kterým OZ, coby zákon přijatý za zcela jiných poměrů panujících v tehdejší společnosti, nemohl již nadále vyhovovat.

9 Seznam zkratek

- ABGB - císařský patent č. 946/1811 Sb.z.s., obecný občanský zákoník, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1.1.1925
- NOZ - zákon č. 89/2011 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- ObchZ - zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013
- OSŘ - zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- OZ - zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013
- SOZ - zákon č. 141/1950 Sb. občanský zákoník
- ZOR - zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění účinném do 31. 12. 2013
- ZZŘS - zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

10 Seznam použité literatury

Právní předpisy:

- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny Základních Práv A Svobod, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 89/2011 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013
- Zákon č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník
- Zákon č. 131/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský zákoník a upravují některé další majetkové vztahy, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 141/1950 Sb. občanský zákoník
- Vládní návrh Občanského zákoníku Československé republiky z roku 1937 [online]. psp.cz, [cit. 17. 3. 2015]. Dostupné na http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/tisky/t0844_01.htm
- Císařský patent č. 946/1811 Sb.z.s., obecný občanský zákoník, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1.1.1925

Odborné publikace:

- Bílek, P., Šešina, M. Dědické právo v předpisech let 1925-2001. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001
- Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník: Velký akademický komentář. 1. sv., 1. vyd. Praha: Linde, 2008

- Fiala, R. Přehled judikatury ve věcech dědických. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2006
- Gaius: Učebnice práva ve čtyřech knihách. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007
- Havel, B., Pihera, V. Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010
- Hurdík, J. Občanské právo hmotné: Obecná část. Absolutní majetková práva. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013
- Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M. Římské právo. Praha: C. H. Beck, 1995
- Malý, K. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde, 2003
- Mikeš, J., Muzikář, L. Dědické právo v teorii a praxi. 1. vyd. Praha: Leges, 2011
- Novotný, P., Novotná, M. Nový občanský zákoník: Dědické právo. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2014
- Radvanová, S., Kříž, J., Holcová, I., Zuklínová, M., Křestřanová, V., Pítra, V., Švestka, J., Dvořák, J. Občanské právo hmotné. 5., jubilejní a aktualiz. vyd. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009
- Svoboda, E. Dědické právo. Praha: Československý kompas, 1946
- Svoboda, J., Klička, O. Dědické právo v praxi. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014
- Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2014,
- Tureček, J. Světové dějiny státu a práva ve starověku. Praha: Orbis, 1963

Odborné články:

- Bartoš, J. Krátce k výpočtu povinného dílu nepominutelných dědiců a k pojmu dědic. Ad Notam, 2011, č. 3
- Eliáš, K. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. Ad Notam, 2003, č. 5
- Hojdnová, I. Dědické podíly a jejich výpočty. Ad Notam, 2008, č. 4
- Kittel, D. Neopomenutelný dědic není dědic. Ad Notam, 2011, č. 2
- Králová, J., Eck, L. Dědická nezpůsobilost. Ad Notam, 2004, č. 2
- Lužná, R.. Ochrana neopomenutelných dědiců. Právo a rodina, 2006, č. 4
- Němcová, J.. Ochrana oprávněného dědice. Ad Notam, 2003, č. 4
- Nesnídal, J. Vydědění. Ekonom, 1997, č. 40
- Říha, M., Šolcová, P. Povinný podíl potomka podle § 479 občanského zákoníku. Ad Notam, 2011, č. 2
- Salák, P. jménem organizátorů letní školy „dědické právo v proměnách věků“. Časopis pro právní vědu a praxi, 2012, č. 3
- Šešina, M. Úvaha nad návrhem úpravy dědění v novém občanském zákoníku. Ad Notam, 2004, č. 2
- Wawerka, K. Jaké dědické právo?. Ad Notam, 2004, č. 2

Internetové zdroje:

- Eliáš, K. dědic, povinný díl, započtení na povinný díl... [online]. Pravní-symposium.cz, 2011 [cit. 17. 3. 2015]. Dostupné na <<http://www.pravni-symposium.cz>, 2011 [cit. 17. 3. 2015]. Dostupné na <<http://www.pravni-symposium.cz>

symposium.cz/files/Prom%C4%9Bny%20d%C4%9Bdic%C3%A9ho%20pr%C3%A1va,%20spole%C4%8Dn%C3%A9%20jm%C4%9Bn%C3%AD%20man%C5%BEel%C5%AF/Eli%C3%A1%C5%A1_Nepominuteln%C3%BD%20d%C4%9Bdic.pdf.>

- Kolman, P. Vydědění dnes a dle nového občanského zákoníku [online]. bulletin-advokacie.cz, [cit. 15. 4. 2015]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/vydedeni-dnes-a-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku-noz?browser=mobi>>
- Wawerka, K. Nový občanský zákoník z pohledu emeritního notáře [online]. bulletin-advokacie.cz, [cit. 22. 4. 2015]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/novy-obcansky-zakonik-z-pohledu-emeritniho-notare?browser=mobi>>

Judikatura:

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 22. 10. 1957, č. 50/1958, Cz 490/57
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 6. 1988, sp. zn. 4 Cz 43/88, uveřejněný pod č. 45 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 1990
- Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 13. 11. 1998, sp. zn. 18 Co 310/98
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 5. 6. 2002, sp. zn. 30 Cdo 2174/2001
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 5. 2007, sp. zn. 21 Cdo 688/2006
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 10. 2010, sp. zn. 21 Cdo 3977/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 11. 2011, sp. zn. 21 Cdo 190/2010
- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 7. 11. 2012, sp. zn. I. ÚS 295/10
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 3. 2013, sp. zn. 21 Cdo 3423/2011

11 Resumé

Předmětem této diplomové práce je speciální kategorie dědiců, tzv. dědiců nepominutelných. Téma přibližuje jejich hmotněprávní postavení a zákonem garantovanou zvýšenou ochranu, jež spočívá především v právu podílet se na pozůstalosti v rozsahu, který určí zákon. Zůstavitelova vůle je zde limitována právem nepominutelného dědice na povinný díl. Na rozdíl od většiny evropských úprav se v České republice do okruhu nepominutelných dědiců řadí pouze potomci zůstavitele, přičemž se rozlišuje mezi nezletilými, jimž náleží minimálně tři čtvrtiny a zletilými, jimž se musí dostat alespoň tolik, kolik činí jedna čtvrtina zákonného dědického podílu.

Práce je systematicky členěna do sedmi kapitol. Po obecném historickém exkursu a kapitole druhé, která definuje obecné pojmy dědického práva, následuje charakteristika několika institutů, jež jsou vzájemně provázány a s osobou nepominutelného dědice úzce souvisí. Čtvrtá kapitola pojednává o právu na povinný díl, kde se mimo jiné zaměřuji na jeho výpočet, započtení a výplatu. Ve dvou následujících kapitolách za pomoci soudní judikatury podrobně rozebírám vydědění a dědickou nezpůsobilost. Poslední kapitola obsahuje dva instituty, jež se pod vlivem NOZ opětovně navrací do úpravy dědického práva. Jde o právo některých osob na zaopatření, které můžeme chápat jako určitý kompromis za nezařazení manžela a rodiče zůstavitele mezi nepominutelné dědice a institut svěřenského nástupnictví.

Cílem diplomové práce je podat ucelený výklad o hmotněprávním postavení nepominutelného dědice. Vzhledem k tomu, že 1. 1. 2014 nabyl účinnosti NOZ, který do této problematiky přináší řadu změn, současně se v práci zaměřuji na podání komparativního výkladu právních úprav obsažených v OZ a NOZ a zhodnocení těch změn, jež se problematiky dotkly nejvíce.

12 Abstract

The subject of my theses is a special category of heirs so-called forced heirs. This theme describes their substantive position and guaranteed increased protection determined by law which is especially defined by right to share on inheritance to an extent determined by law. Will of testator is hereby limited by right of forced heir in forced share. Irrespective of most European regulations only offspring of testator are counted to the circle of forced heirs in the Czech Republic whereby the difference is between minors who are entitled to at least three quarters of share and majors who are entitled to minimum of one quarter determined by legal inheritance share.

This thesis is systematically divided into seven chapters. After general historical background and general terms of inheritance law explained in the second chapter, next chapter is continued by the definition of several institutes which are mutually interlinked and also closely related to the person of forced heir. Fourth chapter is dedicated to right of forced share in which I am focusing on its calculation, offsetting and final payment. I completely describe, by means of legal jurisdiction, disinheritance and incapacity to inherit in the two following chapters. Last chapter includes two institutes which, under influence of NCC (New civil Code), are repeatedly getting back to the regulation of inheritance law. It is concerned the right of certain persons to provision which can be understood as a certain concession for not including spouse and parents of testator in forced heirs and institute of trust succession.

The objective of this thesis is to give a full description of substantive possession of forced heir. Due to the fact that New Civil Law, which came into effect on 1st January 2014 bringing various changes in this area, I am focusing on description of comparative explanation of legal regulations related to the old Civil Code in comparison to the New Civil Code and on its evaluation of changes which effected this area most.

13 Klíčová slova – Keywords

Nepominutelný dědic – Forced Heir

Povinný díl – Forced Share

Započtení na povinný díl – Collation of forced Share

Vydědění – Disinheritance

Dědická nezpůsobilost – Incapacity to inherit

Právo některých osob na zaopatření – Right of certain persons to provision

Svěřenské nástupnictví – Trust succession